

SINT-LIEVENS- HOUTEM MOLENKOUTER

ARCHEOLOGIE NOTA

INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING VOOR STREEKONTWIKKELING IN
ZUID-OOST-VLAANDEREN

GENTSESTEENWEG 1 B
9520 SINT-LIEVENS- HOUTEM
TEL 053 64 65 20

INFO@SO-LVA.BE
WWW.SO-LVA.BE

SINT-LIEVENS-HOUTEM MOLENKOUTER

ARCHEOLOGIE NOTA – 2023D79

CATELINE CLEMENT

DOSSIERSAMENSTELLING

Cateline Clement

PROJECT

Sint-Lievens-Houtem Molenkouter – Archeologienota
(bureauonderzoek)
Projectcode: 2023D79
Projectnaam: 23-SLH-MK
SOLVA Archeologierapport nr. 262

OPDRACHTHOUDER

SOLVA
Projectteam: Archeologie
Gentsesteenweg 1B
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM
Tel: 053/64 65 20
info@so-lva.be

BEWAARPLAATS ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

Erkend onroerend erfgoeddepot SOLVA archeologisch depot
p/a Industrielaan 25b
9320 EREMBODEGEM
Tel: 053/64 65 36
archeologie@so-lva.be

WETTELIJK DEPOTNUMMER

D/2023/12.857/8

Kaft: De kaart van Ferraris (1771-1777) met aanduiding van het projectgebied.

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

INHOUDSTAFEL

1.1	PLANMATIGE CONTEXT	5
1.2	WETTELIJK KADER	5
1.3	VRAAGSTELLING	5
1.4	ONDERZOEKSMETHODE	5
1.5	RESULTATEN	5
2.1	BESCHRIJVEND GEDEELTE	7
2.2	ASSESMENTRAPPORT	17
3.1	LITERATUUR	44
3.2	WEBSITES	44

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1. Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied.....	7
Figuur 2. Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied.....	8
Figuur 3. Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied.....	8
Figuur 4. Bestaande toestand (aangeleverd door gemeente Sint-Lievens-Houtem).....	10
Figuur 5. Ontworpen toestand (aangeleverd door gemeente Sint-Lievens-Houtem).	14
Figuur 6. Profielen ontworpen toestand (aangeleverd door gemeente Sint-Lievens-Houtem).....	15
Figuur 7. Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied.....	18
Figuur 8. Gewestplan met aanduiding van het projectgebied.....	18
Figuur 9. Quartairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied.	20
Figuur 10. Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied.....	20
Figuur 11. Digitaal Terrein Model met aanduiding van het projectgebied.	21
Figuur 12. 2,5D beeld van het Digitaal Terrein Model (detail) met verticale overdrijving factor 6, met aanduiding van het projectgebied	22
Figuur 13. DTM (detail) met aanduiding van het projectgebied en de hoogteprofielen.....	22
Figuur 14. Hoogteprofiel 1 (west-oost-as).....	23
Figuur 15. Hoogteprofiel 2 (noord-zuid-as).	23
Figuur 16. Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied.....	23
Figuur 17. Bodemkaart (detail) met aanduiding van het projectgebied.....	24
Figuur 18. Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied.	24
Figuur 19. Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied.....	25
Figuur 20. Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied.....	26
Figuur 21. Luchtfoto uit 2021 met aanduiding van het projectgebied.	26
Figuur 22. De omgeving van het projectgebied op de <i>Caerte ende discriptie figuerative vande gheel den Lande van Aelst</i> (Jacques Horenbault 1596, Parijs, Bibliothèque Nationale, Rés. Ge AA.817, uitgegeven door de geschiedkundige vereniging Het Land van Aalst).	28
Figuur 23. Uitsnede van de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied.	29
Figuur 24. Uitsnede van de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied.	29
Figuur 25. Uitsnede van de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied.	30
Figuur 26. Uitsnede van de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied.	31
Figuur 27. Uitsnede van Vandermaelenkaart met aanduiding van het projectgebied.....	32
Figuur 28. Uitsnede van de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied.	33
Figuur 29. Orthofoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied.	34
Figuur 30. Orthofoto uit 1979-1990 met aanduiding van het projectgebied.....	35
Figuur 31. Orthofoto uit 2000-2003 met aanduiding van het projectgebied.....	35
Figuur 32. Orthofoto uit 2008-2011 met aanduiding van het projectgebied.	36
Figuur 33. Orthofoto uit 2015 met aanduiding van het projectgebied.....	36
Figuur 34. Centraal Archeologische Inventaris (CAI) kaart met aanduiding van het projectgebied.....	37
Figuur 35. Centraal Archeologische Inventaris (CAI) kaart met aanduiding van het projectgebied.	40

LIJST VAN FOTO'S

Foto 1. Zicht op de bestaande situatie (bron: Plan3D Vansteelandt, geraadpleegd op 13/04/2023).....	9
Foto 2. Zicht op de toegang tot de gemeentelijke opslagplaats.	11
Foto 3. Zicht op de toegang en de zuidwestelijke hoek van de gemeentelijke opslagplaats.....	11
Foto 4. Zicht op de gemeentelijke opslagplaats vanuit het noorden.	12
Foto 5. Zicht op de gemeentelijke opslagplaats vanuit het zuidwesten.	12
Foto 6. Zicht op de noordwestelijke hoek van de gemeentelijke opslagplaats.....	13

LIJST VAN BIJLAGES

NUMMER BIJLAGE	ONDERWERP	AANMAAKSCHAAL	AANMAAKDATUM	BRONVERMELDING
BIJLAGE 1	Bestaande toestand van het projectgebied	1/50	27/02/2023	Gemeente Sint-Lievens-Houtem
BIJLAGE 2	Ontworpen toestand van het projectgebied	1/50	27/02/2023	Gemeente Sint-Lievens-Houtem
BIJLAGE 3	Dwarsprofielen van het projectgebied	1/50	14/04/2023	Gemeente Sint-Lievens-Houtem

1 SAMENVATTING

1.1 PLANMATIGE CONTEXT

De gemeente Sint-Lievens-Houtem wenst de gemeentelijke opslagplaats herin te richten. De geplande werken omvatten de nivellering van het terrein, de aanleg van een wadi en de aanleg van een asfaltverharding.

1.2 WETTELIJK KADER

De zone bevindt zich buiten een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m² en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m².

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen voor de herinrichting van de gemeentelijke opslagplaats**. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.¹

1.3 VRAAGSTELLING

Het projectgebied bevindt zich **buiten een historische kern** en wordt dus gekenmerkt door een **lage densiteit aan historische bebouwing**. De vraagstelling in dit geval richt zich vooral op de landschappelijke historiek van het terrein, de gebruiksgeschiedenis en de impact van de geplande werken. Dit bureauonderzoek gaat na of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

Het doel is informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Er wordt nagegaan of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

1.4 ONDERZOEKSMETHODE

Het uitgevoerde vooronderzoek omvatte een **bureauonderzoek**. Daartoe is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbaar gegeoreferend kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

1.5 RESULTATEN

De gemeente Sint-Lievens-Houtem wenst de gemeentelijke opslagplaats (4289 m²) herin te richten. De geplande werken omvatten de nivellering van het terrein, de aanleg van een asfaltverharding en de aanleg van een wadi.

¹ Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

Het projectgebied ligt op de noordwestelijke helling van een zuidwest-noordoostelijk georiënteerde heuvelrug. Ten zuidoosten en ten noordoosten van het projectgebied ontspringen twee beken uit deze heuvelrug, dewelke afwateren in noordelijke richting. Het projectgebied is gelegen op ca. 60 m TAW, op een relatief vlakke heuvelkam tussen deze twee beekvalleien. Het projectgebied en de omliggende gronden bestaan bijgevolg voornamelijk uit droge leembodems, niet tot weinig onderhevig aan erosie.

In het projectgebied zijn geen archeologisch sites gekend. Het gebied bevindt zich niet in een bebouwde historische kern, maar veeleer in de landelijke omgeving van akkers en weiden. Het oorspronkelijke gebruik van het projectgebied en het huidige gebruik van de omliggende gronden als akkers en velden gaat terug tot de volle middeleeuwen, wanneer de bossen ten oosten van de kerk van Sint-Lievens-Houtem ontgonnen en ingericht zijn als kouters. De straat Molenkouter, waarnaast het projectgebied ligt, is een rechtstreekse verwijzing hiernaar. Deze straat verbindt minstens sinds de 16de eeuw de historische kernen van Sint-Lievens-Houtem en Letterhoutem. Het tracé is tot op heden ongewijzigd. Bewoning langsheen deze straat bestond tot de 20ste eeuw enkel uit een windmolen en één gebouw. Ook naar de voormalige aanwezigheid van deze windmolen verwijst het toponiem Molenkouter.

Het projectgebied is sedert 1996 ingericht als gemeentelijke opslagplaats. Deze inrichting behelsde enkel de aanplanting van een groenstrook rondom. Het terrein is steeds onverhard gebleven, maar de ondergrond is verrijkt met steenslag als semi-verharding. Het gebruik van het projectgebied is immers steeds gepaard gegaan met de aan- en afvoer van grond, en de stockage hiervan in hopen en in containers. Een terreinbezoek toonde aan dat het terrein sterk geaccidenteerd is. Voornamelijk het zwaar vrachtvervoer heeft diepe groeven getrokken in de bodem en heeft de bodem sterk gecompacteerd. We kunnen redelijkerwijze dus aannemen dat dit gebruik van de gronden in de voorbije 27 jaar een aanzienlijke impact heeft gehad op de ondergrond.

Het afwegen van de impact van de geplande werken in relatie tot het de gebruiksgeschiedenis van het projectgebied, laat toe te veronderstellen dat de werken weinig tot geen impact zullen hebben op het bodemarchief, voor zover deze nog ongeschonden is.

2 VERSLAG VAN RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

2.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

Projectcode: 2023D79

Sitecode: 23-SLH-MK

Wettelijk depotnummer: D/2023/12.857/8

Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog: SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038

Locatie:

Oost-Vlaanderen, Sint-Lievens-Houtem, Molenkouter

Bounding box:

punt 1: x= 115169.59/y= 179555.76

punt 2: x= 115238.68/ y= 179620.42

Kadastrale gegevens:

Sint-Lievens-Houtem afdeling 3, sectie B, perceel 85W5 (Figuur 3)

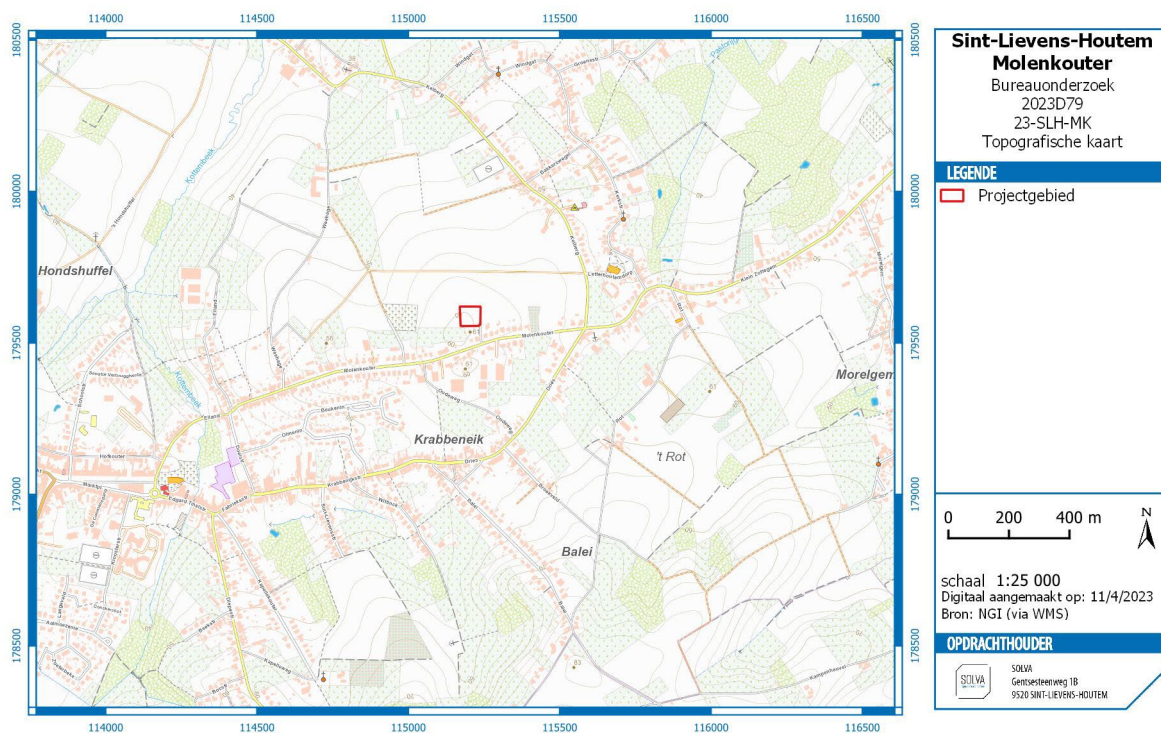
Topografische kaart: zie Figuur 1, Figuur 2

Betrokken actoren en specialisten:

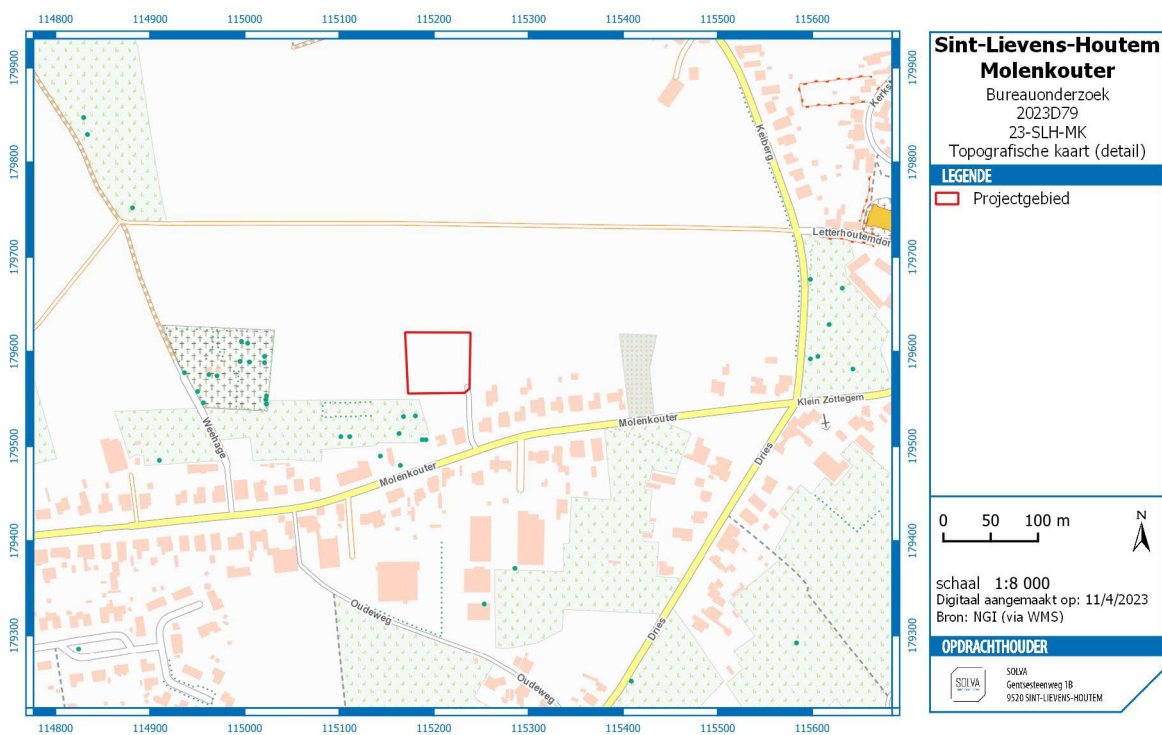
- Erkend archeoloog: Cateline Clement
- Tekst: Cateline Clement
- Kaartmateriaal: Cateline Clement
- Redactie: Bart Cherretté

Wetenschappelijke advisering:

Niet van toepassing

Figuur 1. Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 2. Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 3. Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied.

2.1.1 AANLEIDING VOOR DE OPMAAK VAN DE ARCHEOLOGIENOTA

De zone bevindt zich buiten een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m² en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m².

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning** voor **stedenbouwkundige handelingen voor de herinrichting van de gemeentelijke opslagplaats**. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.²

2.1.2 BESCHRIJVING VAN DE GEPLANEDE WERKEN

2.1.2.1 DE BESTAANDE TOESTAND

Zie bijlage 1 en 2 voor het grondplan en profiel van de bestaande toestand.

Heden is de gemeentelijke opslagplaats van Sint-Lievens-Houtem gelegen achter de huizen aan de noordelijke zijde van de straat Molenkouter. Het onverharde terrein is te bereiken via een geasfalteerde weg. Het quasi vierkante terrein (4289 m²), is sedert 1996 in gebruik als opslagplaats voor wegenmateriaal (Foto 1, Figuur 4). Grond, puin en afbraakmateriaal wordt hier gestockeerd in hopen en in containers.

Foto 1. Zicht op de bestaande situatie (bron: Plan3D Vansteelandt, geraadpleegd op 13/04/2023).

² Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

Bestaande toestand

Schaal: 1/50

Figuur 4. Bestaande toestand (aangeleverd door gemeente Sint-Lievens-Houtem).

Een terreinbezoek (Foto 2, Foto 3, Foto 4, Foto 5, Foto 6) toonde aan dat het terrein zelf sterk geaccidenteerd is. Los van de bergen aarde, lijken de glooiingen de natuurlijke topografie te volgen. Met uitzondering van de groenstrook rondom en enkele losse containers is het terrein niet ingericht. Het terrein is steeds onverhard gebleven en dit resulteert in **diep ingesleten bandensporen** en een oneffen terrein. Om de ondergrond enigszins te verharderen en zwaar vervoer toe te laten is **steenslag** toegevoegd aan de grond. Het feit dat het regenwater in **plassen** blijft staan in de bandensporen, getuigt van de sterke **compactering** van de ondergrond door het veelvuldig vrachtvervoer.

Foto 2. Zicht op de toegang tot de gemeentelijke opslagplaats.

Foto 3. Zicht op de toegang en de zuidwestelijke hoek van de gemeentelijke opslagplaats.

Foto 4. Zicht op de gemeentelijke opslagplaats vanuit het noorden.

Foto 5. Zicht op de gemeentelijke opslagplaats vanuit het zuidwesten.

Foto 6. Zicht op de noordwestelijke hoek van de gemeentelijke opslagplaats.

2.1.2.2 DE ONTWORPEN TOESTAND

Zie bijlage 3 voor het grondplan van de ontworpen toestand.

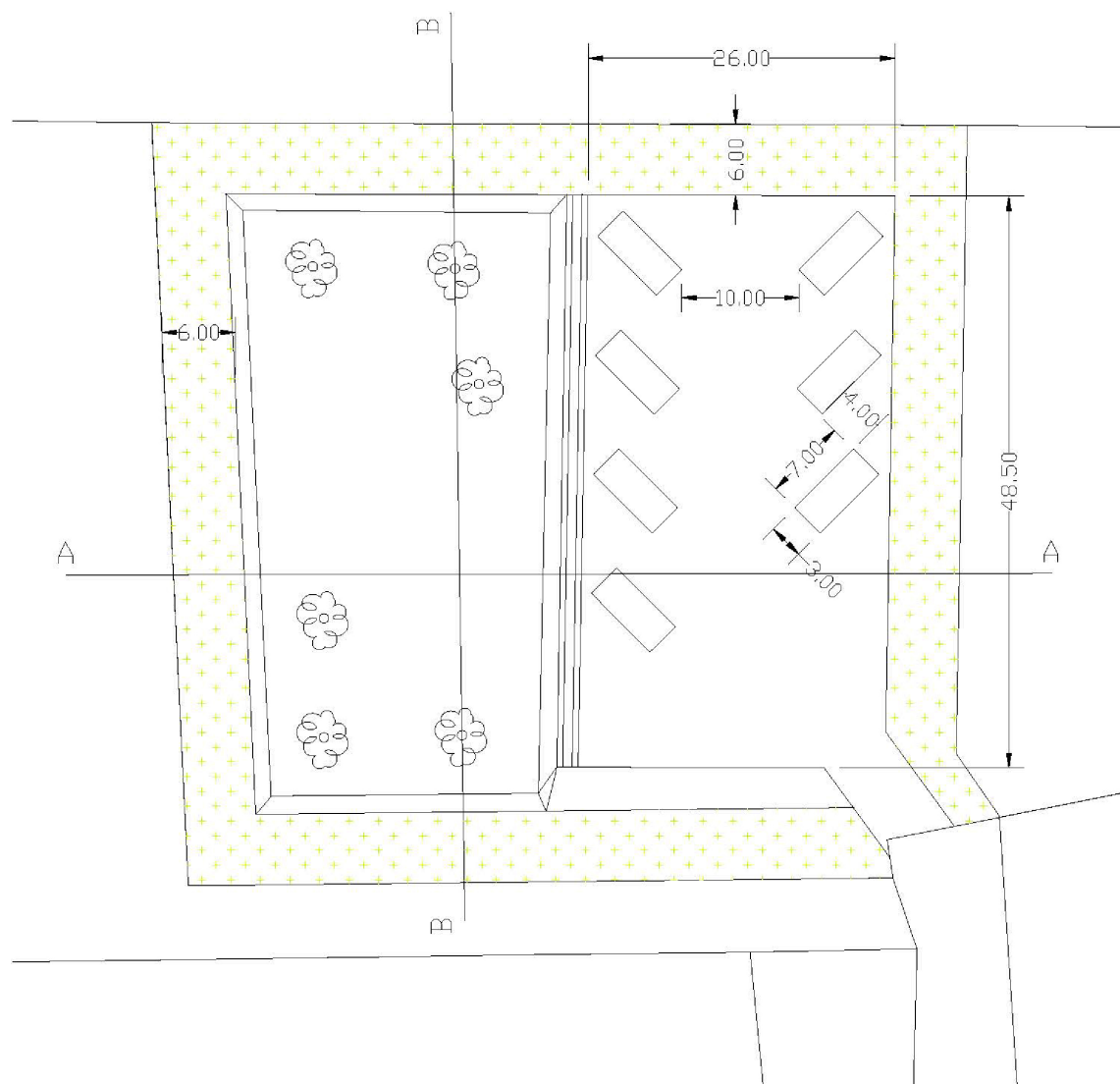
De geplande werken zijn drieledig (Figuur 5, Figuur 6):

- De gronden aan de rechterzijde worden verhard door middel van een **cementbetonverharding** – oppervlakte 1261 m². Hiertoe wordt dit gedeelte van het geaccidenteerde terrein maximaal 40 cm afgegraven. De opbouw van de cementbetonverharding is **40 cm** (20 cm cementbetonverharding op 20 cm steenslagverharding). De afgegraven grond wordt op de linkerzijde van het terrein uitgespreid.
- De gronden aan de linkerzijde ondergaan een terreinprofielwijziging, waarbij de bestaande hopen worden genivelleerd en vervolgens ingezaaid. Dit behels geen afgraving.
- Centraal wordt een wadi gerealiseerd die het water van de asfaltverharding zal opvangen. Deze wadi bestaat een **lengte van 48,5 m**. De onderkant van de wadi heeft een **breedte van 0,8 m**, de bovenkant **1,8 m**. Deze wadi zal tot **0,5 m diep** worden uitgegraven.

Het aanwezige groenscherm rondom het terrein blijft ongewijzigd.

Ontworpen toestand

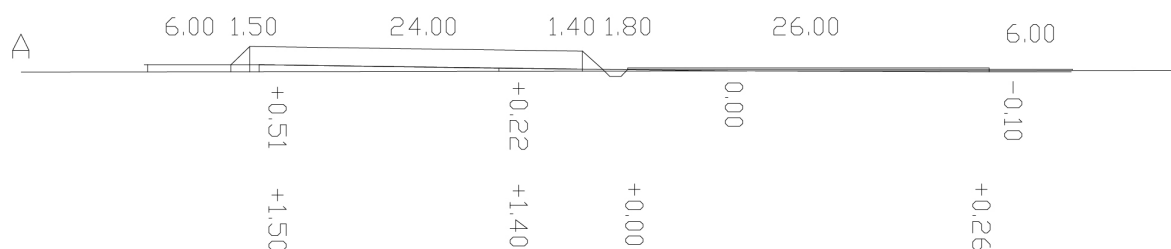
Schaal: 1/50

Figuur 5. Ontworpen toestand (aangeleverd door gemeente Sint-Lievens-Houtem).

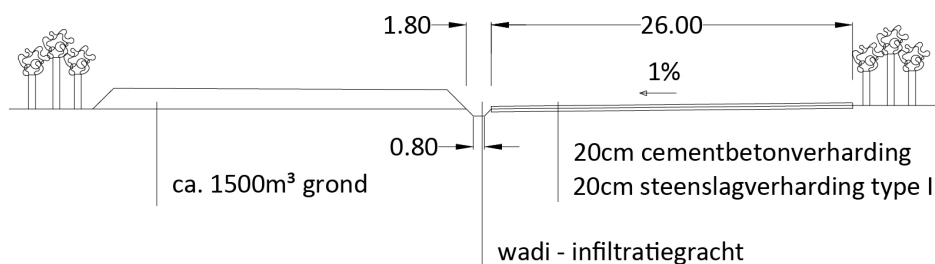
Profielen nieuwe toestand

Schaal: 1/50

Typedwarsprofiel - nieuw

Schaal: 1/50

Figuur 6. Profielen ontworpen toestand (aangeleverd door gemeente Sint-Lievens-Houtem).

2.1.3 DE ONDERZOEKSOPDRACHT

2.1.3.1 VRAAGSTELLING

Het bureauonderzoek ten behoeve van de vergunningsaanvraag voor de herinrichting van de gemeentelijke opslagplaats heeft tot doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek van het terrein?
- Welke gebruiksevolutie kende het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?
- Wat is de aard en waardering van het kennispotentieel?
- Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

2.1.3.2 DE RANDVOORWAARDEN

Niet van toepassing.

2.1.4 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK

2.1.4.1 MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODEN EN -TECHNIEKEN

STRATEGIE

In deze nota wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd **voor een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden**. Dit type onderzoek heeft als bijkomend doel de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan de relevante ecologische en aardkundige gegevens en bronnen.

Dit bureauonderzoek moet uiteindelijk leiden tot een gemotiveerd advies of, en welke, maatregelen van verder vooronderzoek (met of zonder ingreep in de bodem) op het projectgebied noodzakelijk zijn.

METHODEN EN TECHNIEKEN

Met het oog op een gemotiveerd advies is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbare georeferentie kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

2.1.4.2 ORGANISATIE VAN HET BUREAUONDERZOEK

Alle hieronder vernoemde bronnen zijn geconsulteerd door de archeoloog Cateline Clement. Opmaak van de figuren en de georeferentie geschiedde door Cateline Clement. Inhoudelijke afwegingen en keuzes zijn in overleg geschied tussen Cateline Clement en Bart Cherretté.

2.1.4.3 ASPECTEN WAARVOOR HET ADVIES VAN SPECIALISTEN WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.1.4.4 ASPECTEN WAARVOOR ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.1.4.5 MOTIVERING VAN DE GESELECTEERDE BRONNEN

Tijdens het bureauonderzoek is een analyse gemaakt van de **bodemsoorten**. Daarnaast werd onderzocht waar mogelijk afgedekte bodems en/of resten uit de prehistorie of jongere periodes kunnen verwacht worden. De aardkundige gegevens zijn online opgezocht via de Bodemverkenner (www.dov.vlaanderen.be) en de Geopunt-kaart (www.geopunt.be), de kaarten zelf zijn geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van deze kaarten is de Databank Ondergrond Vlaanderen.

Het belangrijkste beschikbare **historisch kaartmateriaal** is vooral geraadpleegd om de grondgebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Deze informatie uit het historische kaartmateriaal kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel oudere bodemarchief. Het historisch kaartmateriaal is georeferentie geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van het kaartenmateriaal is het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen.

Voor het archeologisch kader is de Centrale Archeologische Inventaris (**CAI**) geraadpleegd, alsook de beschikbare literaire bronnen.

De **ontwerpplannen** zijn door de gemeente Sint-Lievens-Houtem ter beschikking gesteld.

Een **terreinbezoek** op 26/04/2023 lichtte ons in over de toestand van het terrein.

Alle gegevens werden hierna samengebundeld in voorliggende archeologienota.

2.2 ASSESSMENTRAPPORT

2.2.1 METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA

Het assessmentrapport omvat alle informatie afkomstig uit het **bureauonderzoek**: dit zijn alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal en bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Vanuit deze assessment van het plangebied moet een goede motivering mogelijk zijn over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen maatregelen.

Een waardevol assessment van het archeologisch potentieel van een projectgebied op basis van een bureauonderzoek is enkel mogelijk indien de bronnen voldoende en afdoende relevante gegevens opleveren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Bij afwezigheid of onvoldoende data zijn bijkomende maatregelen nodig om tot een correcte inschatting voor het projectgebied te komen.

2.2.2 CONSERVATIE-ASSESSMENT

Alle gegenereerde data die in het kader van deze archeologienota tot stand komen, worden door **SOLVA** digitaal bewaard op een centrale server die dagelijks “in-huis” wordt geback-up’t en off-site wordt gekopieerd. Alle gegenereerde data en rapporten zijn geïntegreerd in de **SOLVA**-Archeologiedatabank raadpleegbaar. Een conservatie-assessment voor vondsten of stalen is bij dit bureauonderzoek niet van toepassing.

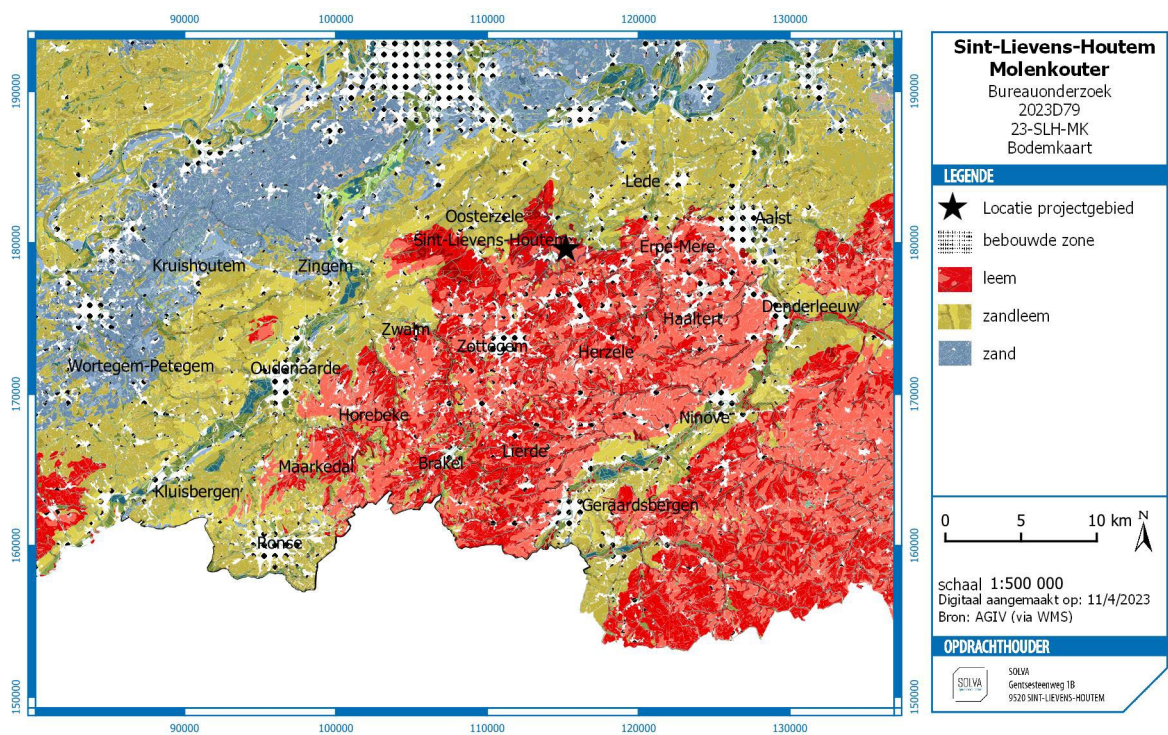
2.2.3 DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGEBIED EN ZIJN OMGEVING

2.2.3.1 ALGEMENE LANDSCHAPPELIJKE EN GEOGRAFISCHE SITUERING

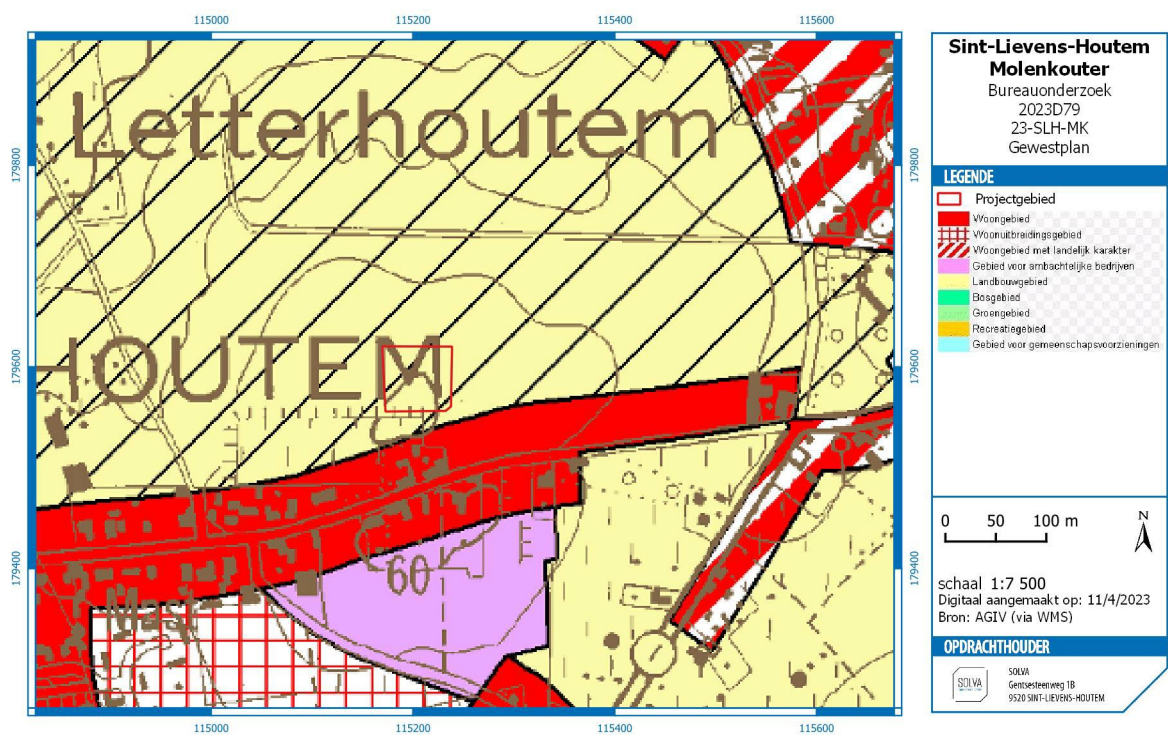
De gemeente Sint-Lievens-Houtem is gesitueerd tussen Gent en Aalst, op zo’n 17 km ten zuidoosten van Gent en zo’n 12 km ten zuidwesten van Aalst. De gemeente ligt op de grens van de zandleem- en leemstreek van Zuid-Oost-Vlaanderen (Figuur 7).

Het projectgebied situeert zich tussen het centrum van Sint-Lievens-Houtem en de dorpskern van deelgemeente Letterhoutem.

Het projectgebied valt volgens het gewestplan in woongebied met landelijk karakter (Figuur 8).

Figuur 7. Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 8. Gewestplan met aanduiding van het projectgebied.

2.2.3.2 AARDKUNDIGE EN HYDROGRAFISCHE SITUERING

ALGEMENE GEOLOGISCHE EN GEOMORFOLOGISCHE SCHETS VAN DE REGIO³

Het projectgebied behoort tot de ecoregio van de zuidwestelijke heuvelzone en meer specifiek het ZuidVlaams lemig heuveldistrict. Dit bestaat uit een geaccidenteerd tertiair heuvellandschap waarbij gedurende het tertiair door de zee verschillende zand- en kleilagen zijn afgezet (Formatie van Kortrijk, Formatie van Tielt, Formatie van Gent, Formatie van Lede, Formatie van Maldegem en Formatie van Diest). Na de daling van de zeespiegel werden deze sedimenten in het pleistoceen (quartair) door erosie aangetast, voornamelijk de zandige formaties. De kleiige lagen boden meer weerstand aan de erosie en vormden de heuveltoppen van het tertiair reliëf. Tijdens de laatste ijstijd werd dit landschap bedekt met niveo-eolische leem (0 tot 15 m). Onder invloed van de overheersende westenwinden tijdens het weichselglaciaal zijn de naar het westen gerichte hellingen slechts met een dunne laag löss bedekt. Op plaatsen die tegen de dominerende winden beschermd waren (de oostelijk gerichte hellingen en de kleinere plateaus) is de lössmantel zeer dik. De tertiaire lagen komen slechts op een zeer beperkt aantal plaatsen aan het oppervlak. De sterke erosie op het einde van het tertiair en tijdens het pleistoceen veroorzaakte het huidig golvend tot sterk golvend reliëf. Er is een opeenvolging te zien van langgerekte leemruggen met relatief vlakke delen en zachte hellingen, gescheiden door talrijke beekvalleien en depressies, die dikwijls begrensd zijn door een steile rand. Dit zorgde voor een opeenvolging op van open kouters op de leemruggen en, in de beekdalen, depressies met een gesloten begroeiing. In het zuiden wordt het landschap bepaald door de zogenaamde Zuid-Vlaamse Heuvelrij. De valleien zijn daar zeer sterk ingesneden, soms bijna kloofdalen, en de ruggen zijn zacht hellend.

De bodemseries binnen het Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict worden gerangschikt in twee groepen. Enerzijds zijn er de plateau- en hellinggronden met hoofdzakelijk (niet tot sterk gleyige) diepe leemgronden (meer dan 80 cm dik) met een al dan niet (sterk) gevlekte textuur B-horizont. Verspreid, maar vooral langs de valleiranden komen ondiepe leemgronden met textuur B-horizont voor, met een zand- of kleisubstraat beginnend op geringe diepte, evenals beperkte oppervlakten zandleem- en kleigronden met een niet bepaalde profielontwikkeling. Plaatselijk, op enkele hoge toppen en steile hellingen, dagzoomt het tertiair kleiig of zandig materiaal. Anderzijds zijn er de vallei- en depressiegronden, met dominantie van jonge leem of zandleembodems zonder profielontwikkeling. Het noordelijk gebied van het district wordt plaatselijk gedomineerd door zandleemgronden.

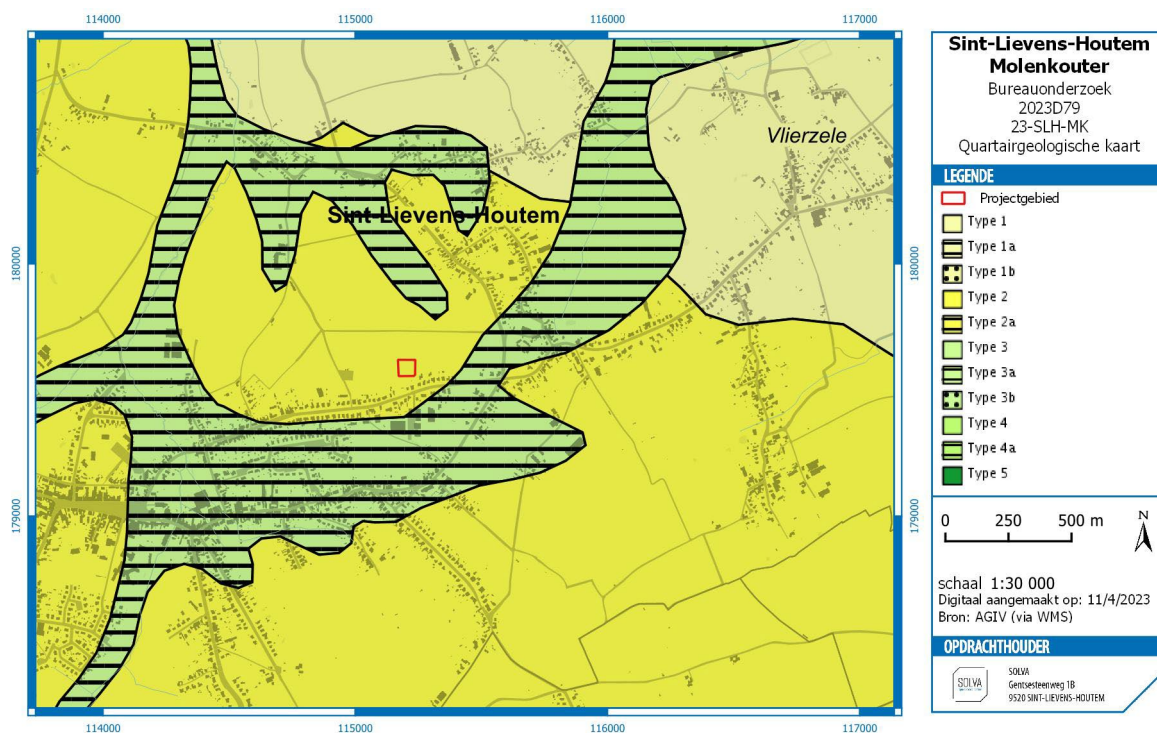
HET PROJECTGEBIED

De **Quartairgeologische profieltypekaart** karakteriseert het als geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (type 2) (Figuur 9).

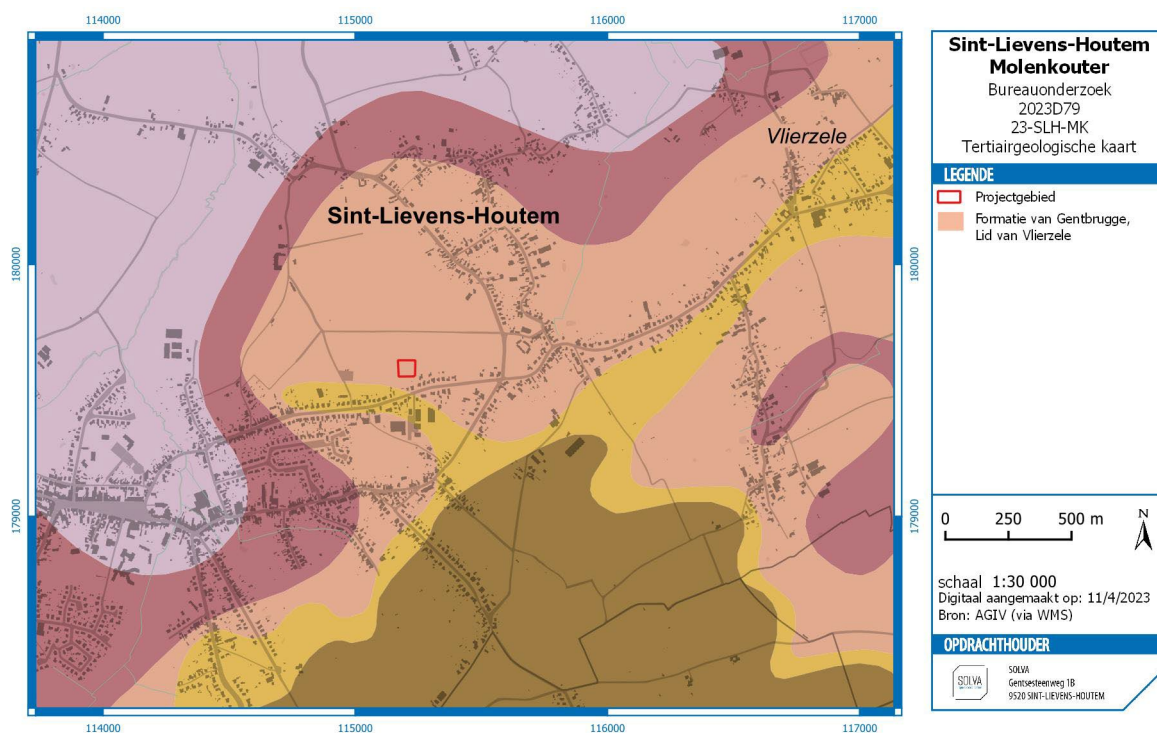
Op de **Tertiairgeologische profieltypekaart** is te zien dat het projectgebied gelegen is op de Formatie van Gentbrugge, Lied van Vlierzele (Figuur 10): groen tot grijsgroen fijn zand, soms kleihoudend, plaatselijk dunne zandsteenbankjes, glauconiethoudend, glimmerhoudend.

Voor het gebied is **geen geomorfologische kaart** beschikbaar.

³ We baseren ons voor deze beschrijving op de definitie en karakterisering van de ecodistricten in Vlaanderen. In het concept 'ecodistrict' worden diverse geologische, geomorfologische, bodemkundige, hydrografische en historisch-geografische aspecten, die ook een determinerende invloed hebben gehad op het menselijk handelen in het verleden, in relatie tot elkaar besproken: Sevenant et al. 2002.

Figuur 9. Quartairegeologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

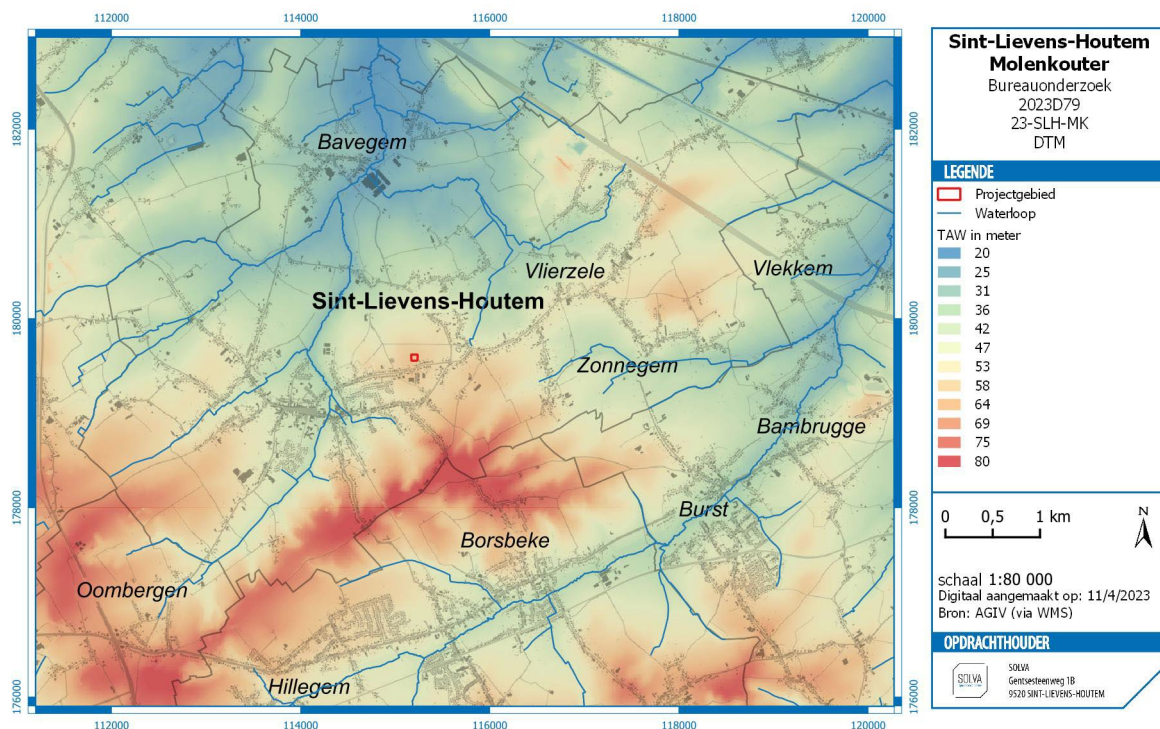

Figuur 10. Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

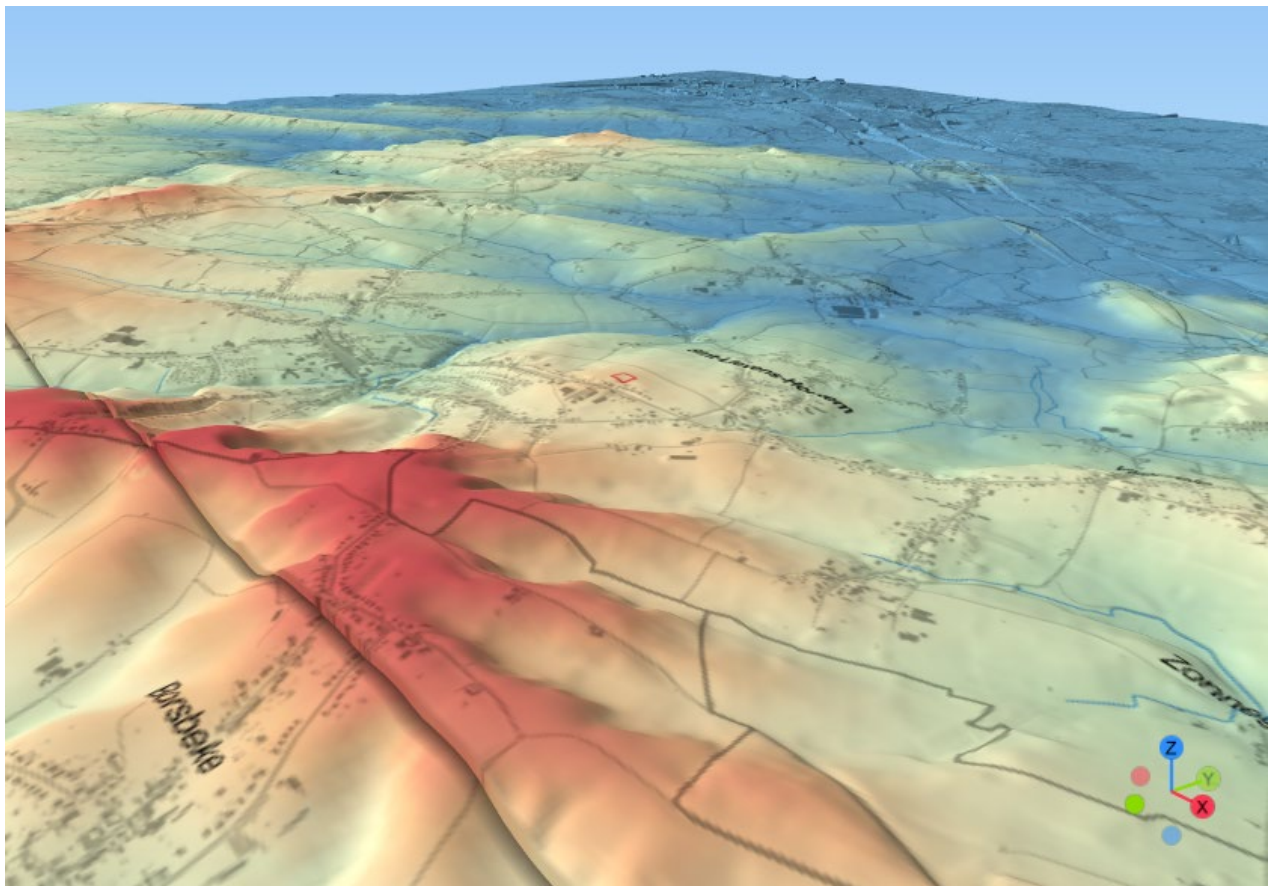
2.2.3.3 FYSISCH-GEOGRAFISCHE SITUERING

Op het Digitaal Terrein Model is te zien hoe Sint-Lievens-Houtem zich op de **uitlopers van een heuvelrug** bevindt, die zich zuidwest-noordoostelijk uitstrekt van Zottegem tot net ten zuiden van Sint-Lievens-Houtem (Figuur 11). Ten zuidwesten en ten noordoosten van het projectgebied ontspringen twee beken uit deze heuvelrug, de Molenbeek en de Pastorijgracht, die verder lopen noordelijke richting. Het DTM toont tevens aan dat binnen het projectgebied de natuurlijke topografie is bewaard; er vond dus **geen afgraving** plaats voorafgaand aan de inrichting als opslagplaats.

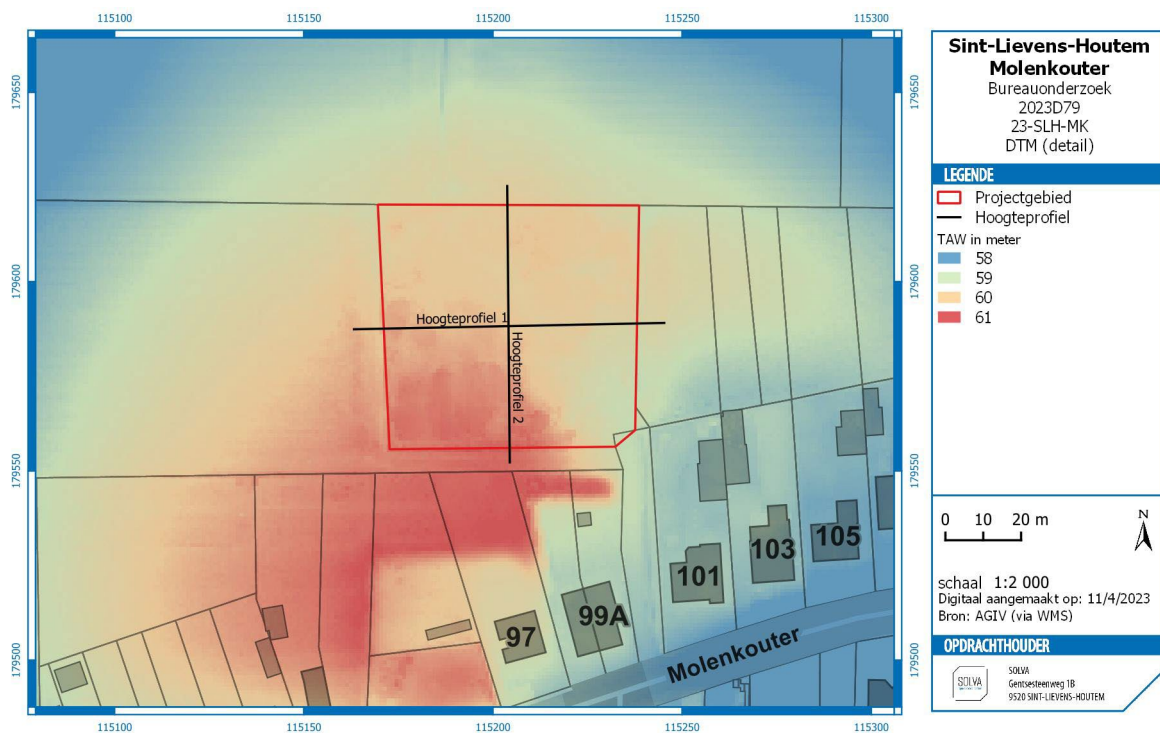
Het projectgebied bevindt zich op de noordwestelijke helling van deze heuvelrug. De hoogteprofielen geven eveneens aan dat het terrein niet is afgegraven en dat het terrein **afhelt in noordoostelijke richting**. Op de west-oost-as gaan de TAW-waarden van 60,4 m naar 59,4 m (Figuur 14). Op de noord zuid-as gaan de TAW-waarden van 59,8 m naar 60,8 m (Figuur 15). Dit is te wijten aan de locatie van het projectgebied op één van de noordwestelijke richels van de uitwaaiende heuvelrug, tussen de twee beekvalleien (Figuur 12). De functie van het projectgebied als opslagplaats heeft bijgedragen tot de **oneffen** aard van het terrein, hetgeen ook blijkt uit de hoogteprofielen (Figuur 14, Figuur 15).

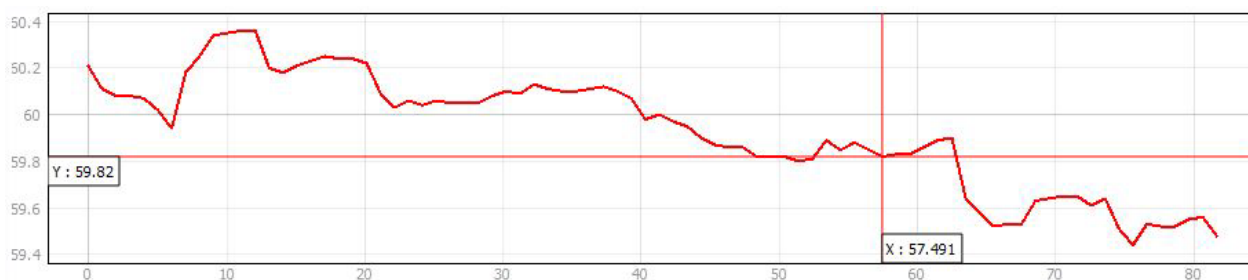
Figuur 11. Digitaal Terrein Model met aanduiding van het projectgebied.

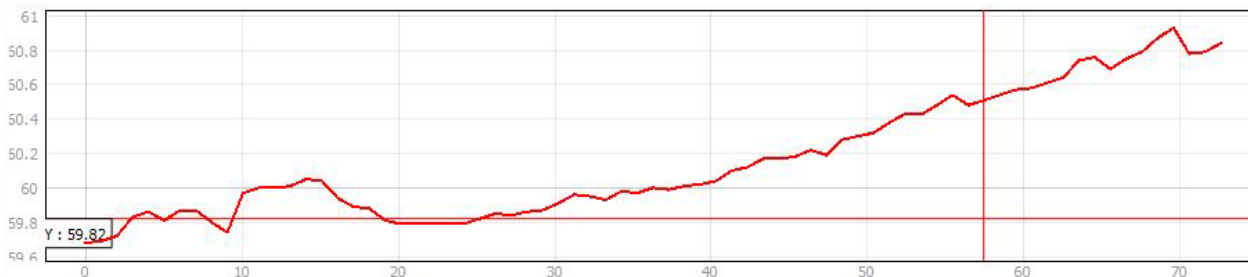
Figuur 12. 2,5D beeld van het Digitaal Terrein Model (detail) met verticale overdrijving factor 6, met aanduiding van het projectgebied

Figuur 13. DTM (detail) met aanduiding van het projectgebied en de hoogteprofielen.

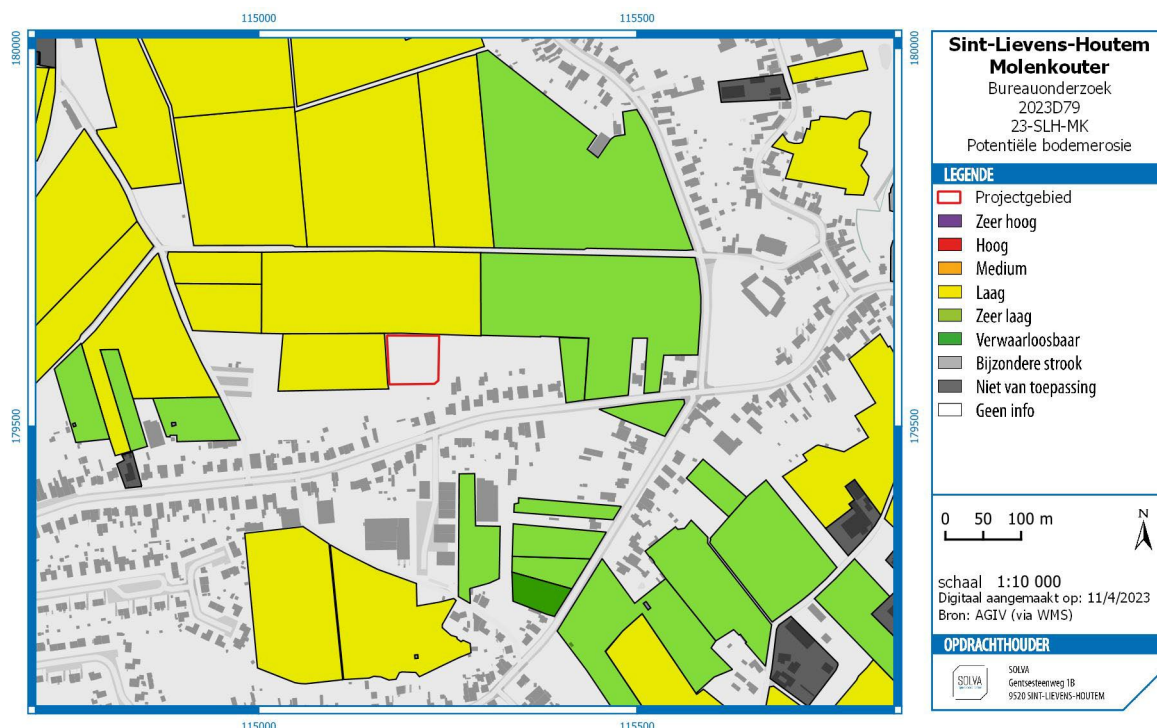

Figuur 14. Hoogteprofiel 1 (west-oost-as).

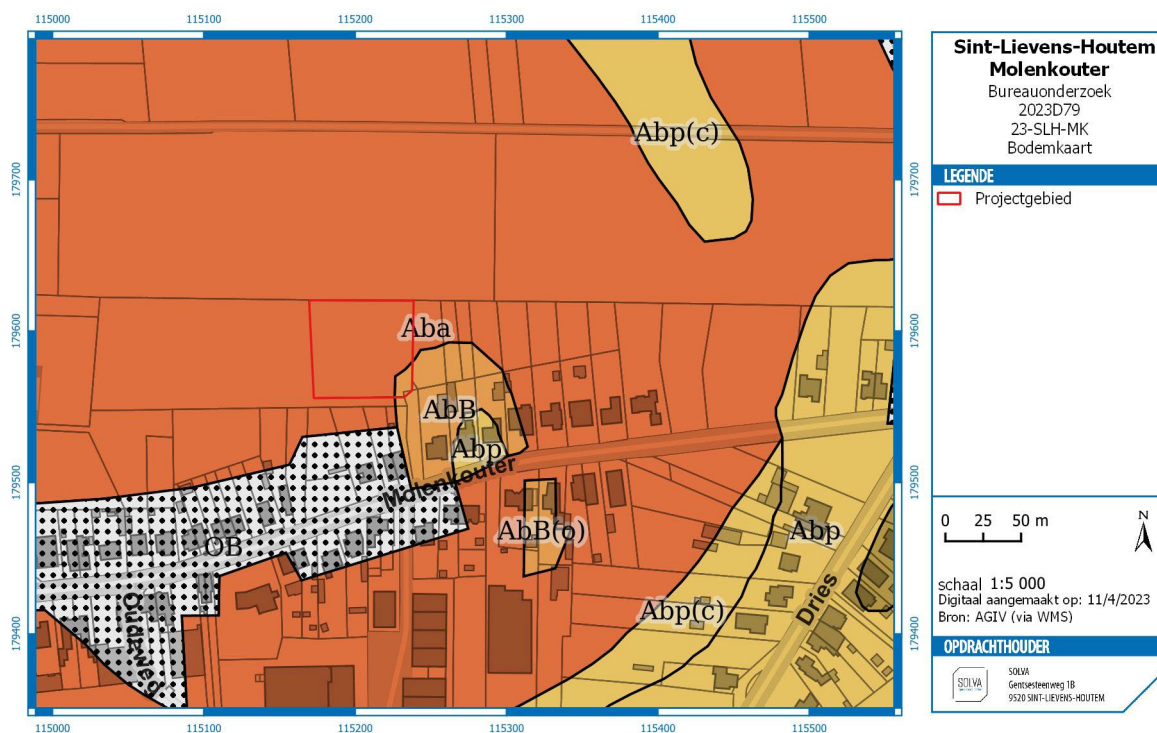
Figuur 15. Hoogteprofiel 2 (noord-zuid-as).

De **potentiële bodemerosiekaart** geeft voor het projectgebied zelf geen informatie, maar wel voor de omliggende percelen (Figuur 16). We kunnen hieruit opmaken dat de erosiegraad vermoedelijk laag tot zeer laag zal zijn.

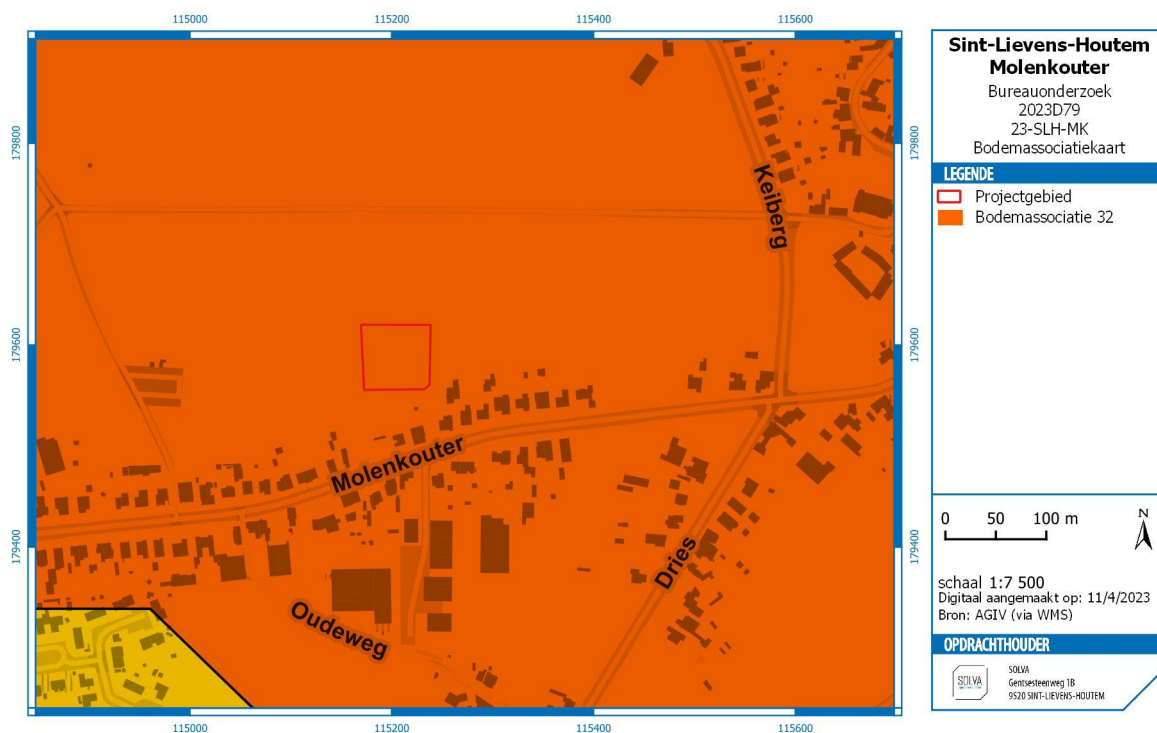
Figuur 16. Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied.

De **bodemkaart** geeft aan dat de gronden van het projectgebied voornamelijk bestaan uit droge leembodem met textuur B of structuur B horizont (AbB) en in mindere mate uit droge leembodem zonder profiel (Abp) (Figuur 17)

Figuur 17. Bodemkaart (detail) met aanduiding van het projectgebied.

De **bodemassociatiekaart** situeert het projectgebied op leemgrond met textuur B horizont: matig droge associatie (32) (Figuur 18).

Figuur 18. Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied.

2.2.3.4 GRONDGEBRUIK

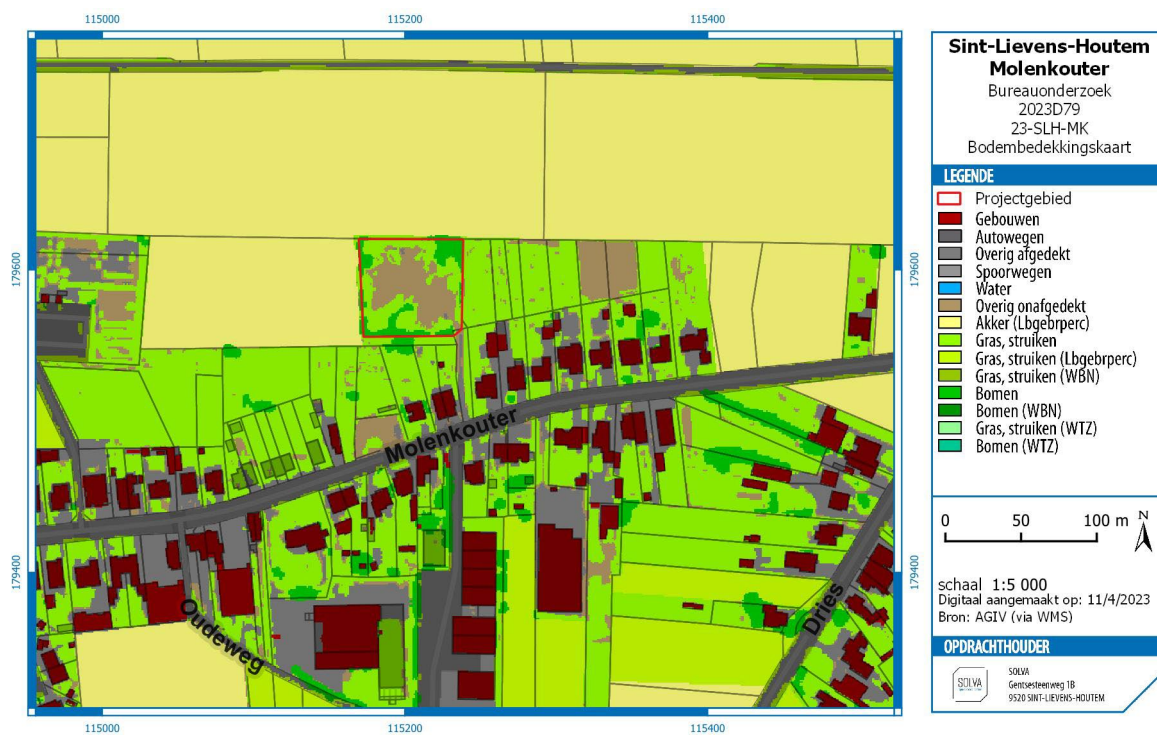
De **bodemgebruikskaart** plaatst het projectgebied in akkerbouw (wit) (Figuur 19).

De **bodembedekkingskaart** toont dat het projectgebied omgeven is door akkers en dat het projectgebied zelf bestaat uit gras, struiken en bomen, en centraal uit niet nader bepaalde onafgedekte grond (Figuur 20).

Een **recente luchtfoto** uit 2021 wijst op de invulling van het projectgebied als opslagplaats. We zien verscheidene containers en hopen grond, enkele bomen en rondom een groenstrook (Figuur 21).

Figuur 19. Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 20. Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 21. Luchtfoto uit 2021 met aanduiding van het projectgebied.

Een gedetailleerde beschrijving van de bestaande toestand van het projectgebied wordt beschreven onder 2.1.2.1.

2.2.4 HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER

2.2.4.1 HISTORISCH KADER

2.2.4.1.1 ALGEMENE GESCHIEDENIS VAN SINT-LIEVENS-HOUTEM

De oudste vermelding van Sint-Lievens-Houtem dateert uit 976, als *Holtem* of *Holthem*.⁴ Op dat moment worden de heerlijke rechten op een deel van *Holthem* afgestaan aan de Sint-Baafsabdij. Het gebied bestond dan voornamelijk uit bossen.⁵ Op dat ogenblik bestond de kerk al, met daarnaast een grote hoeve.⁶ Het bouwland van deze hoeve lag geconcentreerd op de *Hofkouter* die zich ten noorden van deze hoeve uitstrekte. In de 11de eeuw werd onder andere het bos ten oosten van de kerk ontgonnen, en werd de *Meulenkouter* hier aangelegd.⁷ Tijdens de volle en late middeleeuwen ontwikkelt Sint-Lievens-Houtem zich tot het dorp dat het vandaag nog steeds is. Een belangrijk element hierin was de jaarlijkse bedevaart ter ere van Sint-Livinus die sinds 1007 (en tot 1540) werd gehouden tussen Sint-Lievens-Houtem en de Sint-Baafsabdij.⁸

2.2.4.1.2 ALGEMENE GESCHIEDENIS VAN LETTERHOUTEM

Letterhoutem wordt in 1036 als *Holthem* omschreven, in 1187 benoemt men het als *Lettelhouthem*, d.i. klein Houtem).⁹

De parochiekerk van Letterhoutem verschijnt voor het eerst in de historische bronnen in 1140 wanneer de bisschop van Doornik de altaarrechten aan de Sint-Pietersabdij in Gent schenkt.¹⁰ Over de geschiedenis van het gebouw is verder weinig geweten. In de 19de eeuw beschrijft J. Delfortrie, pastoor van Letterhoutem, het bestaande kerkgebouw als volgt:

*“By myne benoeming als pastor van Letterhautem in 1843 belaste zyne hoogweerdigheyt my, met de herbouwing der kerk, die wordt aanzien als de oudste van de buyten parochien van het bisdom. De bouwtrant gaf te kennen dat zy van het laatste was der VIIIe eeuw. Het Choor nogtans was er maar aangezet in de jaren 1780. Geheel de kerk was maar 19 meter lang op 12 meters breed en alles gaf te kennen dat het primitievelijk niet was geweest dan een lange Capelle zonder zydebeuken”.*¹¹

De Heilige Kruisverheffingskerk werd beschouwd als de oudste toen nog bestaande kerk van de buitenparochies van het Gentse bisdom. Het toenmalige gebouw bestond uit een kleine kruisvormige kerk waar op het einde van de 18de eeuw een nieuw koor en zijbeuken waren aan toegevoegd. In het midden van de 19de eeuw breekt men deze kerk af en begint de bouw van een nieuwe kerk, waarbij het koor in het westen en de toegang in het oosten komt te liggen. In 1936 wordt deze kerk getroffen door een bliksem en brandt ze volledig uit. Tussen 1940 en 1946 volgt de bouw van de huidige kerk.¹²

Een oorkonde van 1285 vermeldt voor het eerst het Sint-Pietershof, afhankelijk van de Gentse Sint-Pietersabdij.¹³ Deze hoeve ligt net ten zuiden van de parochiekerk en wordt beschouwd als de primaire woonkern van Letterhoutem die zorgde voor de ontwikkeling van de omliggende kouters (Molenkouter, Kruiskouter, Kerkkouter...). Uit de bronnen blijkt het belang en de omvang van de gronden die tot de hoeve behoren.

Ter hoogte van de bocht in de Kerkstraat, net ten noordwesten van de parochiekerk, wordt op de terreinen richting de Pastorijgracht een omgrachte middeleeuwse site (*'t Goed Daerup*) vermoed.¹⁴ Het ontstaan van dit mottekasteel kan mogelijk gezien worden als een privaat initiatief van Gentse prominenten. *'t Goed Daerup* is een pachthoeve die minstens tot de late 14de eeuw teruggaat. De aanwezigheid van een nu

⁴ Cherretté, Reniere & Vanholme 2008, 7.

⁵ Verhulst 1995, 162.

⁶ Callebaut & De Groote 1988, 202.

⁷ Cherretté, Reniere & Vanholme 2008, 7.

⁸ Braekman 1995, 252-254; Cherretté, Reniere & Vanholme 2008, 8.

⁹ <https://bouwstoffen.kantl.be/tw/query/?find=letterhoutem&field=lem>

¹⁰ De Smet 1978, 16; Duquet 2008, 21.

¹¹ Delfortrie 2018, 4; De Smet 1966, 62.

¹² <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/9546>; Duquet 2008, pp.21-23.

¹³ <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/9547>; Braeckman 1963, p.41; Van der Kelen 1995.

¹⁴ Van der Kelen 2021, pp.4-6.

verdwenen dergelijke site zou de bocht in de Kerkstraat kunnen verklaren. Mogelijk volgt deze straat de gedempte gracht rondom de site.

2.2.4.2 INVENTARIS ONROEREND ERFGOED

Niet van toepassing

2.2.4.3 HISTORISCH-CARTOGRAFISCHE DOCUMENTEN

2.2.4.3.1 KAART VAN HORENBAULT (1596)

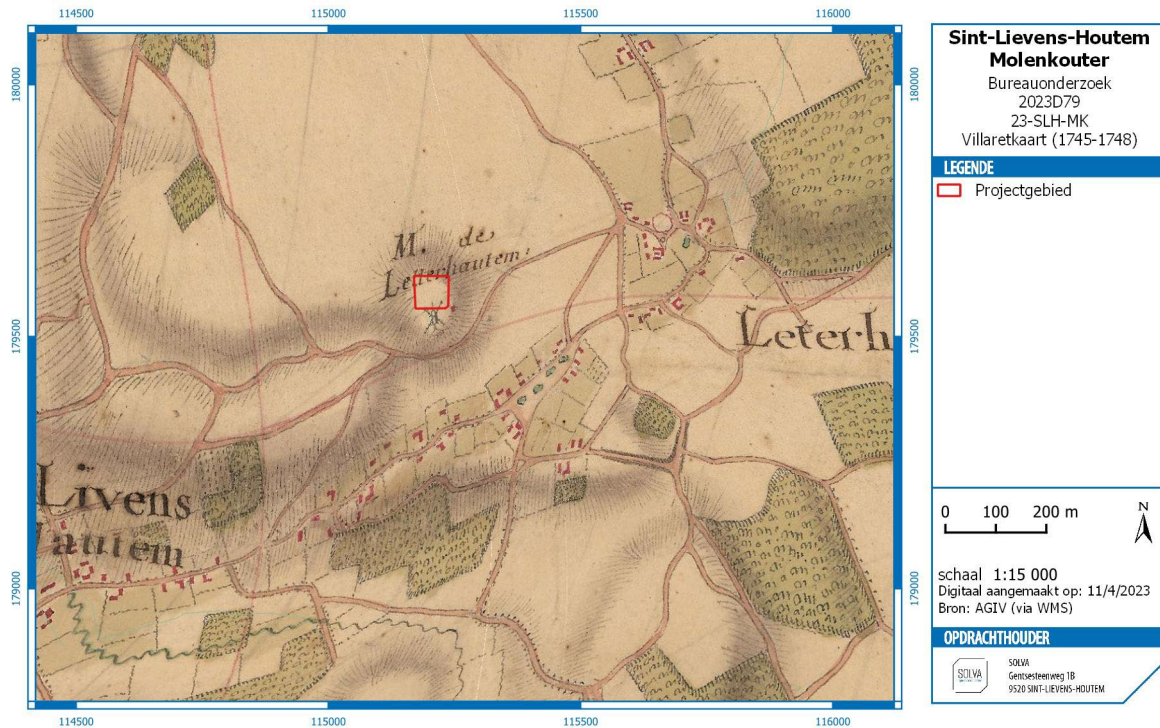
Het stratenpatroon rond het centrum van Sint-Lievens-Houtem en Letterhoutem is duidelijk te zien op de Kaart van Horenbault (Figuur 22). Het tracé van de weg Molenkouter, die beide centra verbindt en waarlangs het projectgebied is gelegen, is reeds duidelijk aangeduid.

Figuur 22. De omgeving van het projectgebied op de *Caerte ende discriptie figuerative vande gheel den Lande van Aelst* (Jacques Horenbault 1596, Parijs, Bibliothèque Nationale, Rés. Ge AA.817, uitgegeven door de geschiedkundige vereniging Het Land van Aalst).

2.2.4.3.1 VILLARETKAART (1745 – 1748)

De Villaretk kaart toont de verbindende wegen tussen Sint-Lievens-Houtem en Letterhoutem (Figuur 23, Figuur 24). Rondom het projectgebied geven arceringen een beeld van het reliëf. Het projectgebied bevindt zich ter hoogte van een verhevenheid in het landschap, alwaar een molen, *M. de Letterhautem*, is opgericht.

Figuur 23. Uitsnede van de Villaretk kaart met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 24. Uitsnede van de Villaretk kaart met aanduiding van het projectgebied.

2.2.4.3.2 JOZEF JOHAN FRANS FERRARIS – KABINETSKAART DER OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN EN HET PRINSDOM LUIK (1771-1778)

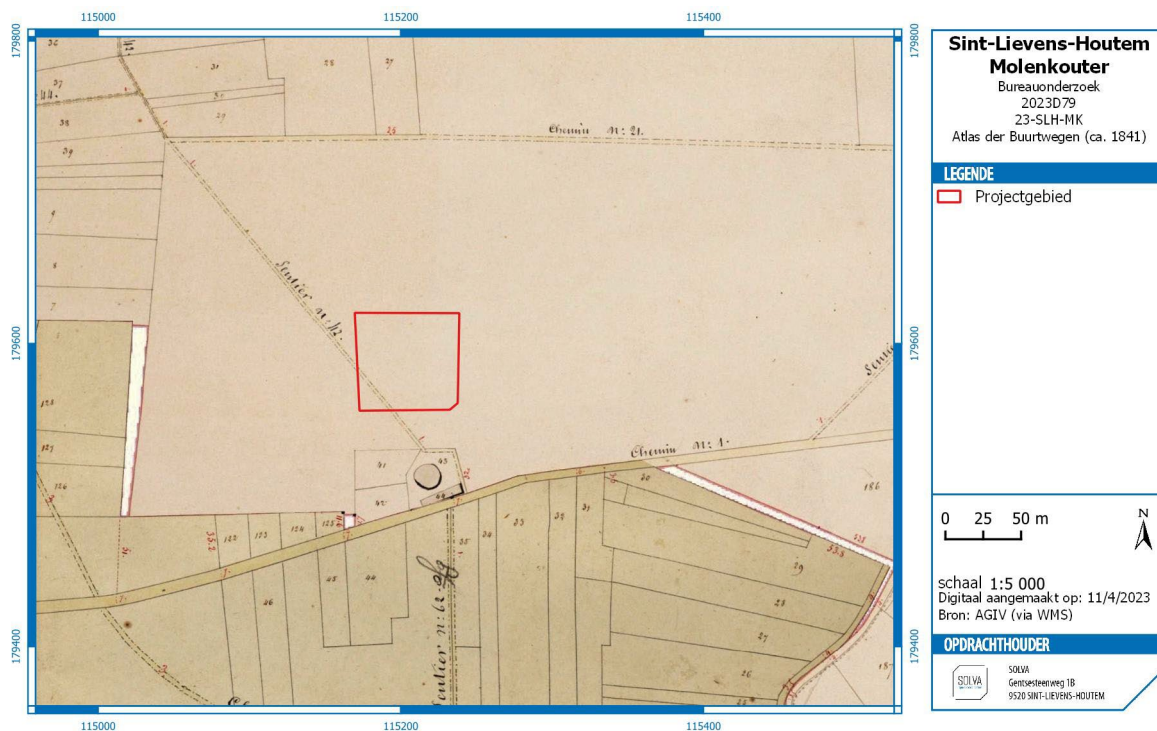
Op de Ferrariskaart is de Molenkouter goed te herkennen. Het projectgebied ligt ter hoogte van akkers of velden, vlakbij dezelfde molen, zoals aangeduid op de Villaretkaart (Figuur 25). De stippellijnen in de akkers of velden geven paden aan.

Figuur 25. Uitsnede van de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied.

2.2.4.3.3 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)

De Atlas Der Buurtwegen toont de Molenkouter en de eerste loodrechte percelering van de aanpalende gronden (Figuur 26). Het projectgebied is gelegen in één groot perceel, doorkruist door onder meer *Sentier n° 42*. Ter hoogte van de molen, weergegeven door een cirkel, is een eerste rechthoekig gebouw zichtbaar. *Sentier n° 42* volgt de grenzen van het perceel met de molen en sluit vervolgens aan op de Molenkouter.

Figuur 26. Uitsnede van de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied.

2.2.4.3.4 PHILIPPE VANDERMAELEN – CARTES TOPOGRAPHIQUES DE LA BELGIQUE (1846-1854)

De Vandermaelenkaart beeldt eveneens de Molenkouter en de *Sentier n° 42* af (Figuur 27). Ook de molen is aangeduid door middel van een symbool, evenals het gebouw parallel met de Molenkouter. Ter hoogte van het projectgebied geven arceringen zicht op de helling van het terrein.

Figuur 27. Uitsnede van Vandermaelenkaart met aanduiding van het projectgebied.

2.2.4.3.5 PHILIPPE CHRÉTIEN POPP – ATLAS CADASTRAL PARCELLAIRE DE LA BELGIQUE (1842-1879)

De Poppkaart geeft een gelijkaardig beeld zoals de Atlas Der Buurtwegen en de kaart van Vandermaelen. De molen nabij het projectgebied is gedetailleerd weergegeven en benoemd, “Letterhautem’s Molen”. Met uitzondering van het gebouw aan de molen, is in de directe omgeving geen andere bebouwing aanwezig. Het projectgebied maakt deel uit van één groot perceel met de naam Molenkouter. In de omgeving van het projectgebied toont de kaart verscheidene koutertoponiemen.

Figuur 28. Uitsnede van de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied.

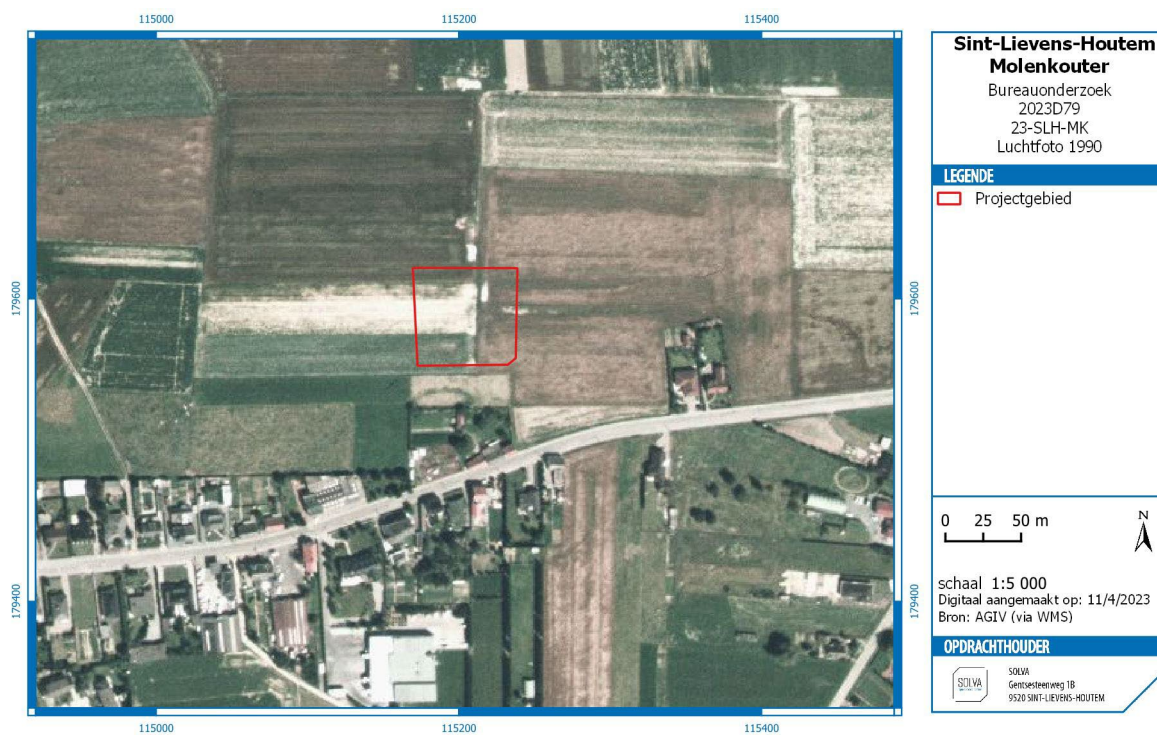
2.2.4.3.6 RECENTE LUCHTFOTO'S

De luchtfoto's uit 1971 (Figuur 29) en 1979-1990 (Figuur 30) geven zicht op de gebruik van het projectgebied als akkergrond. De weg, *Sentier n° 42*, die de velden doorkruist, is niet meer bewaard. De bewoning langsheen de Molenkouter neemt toe.

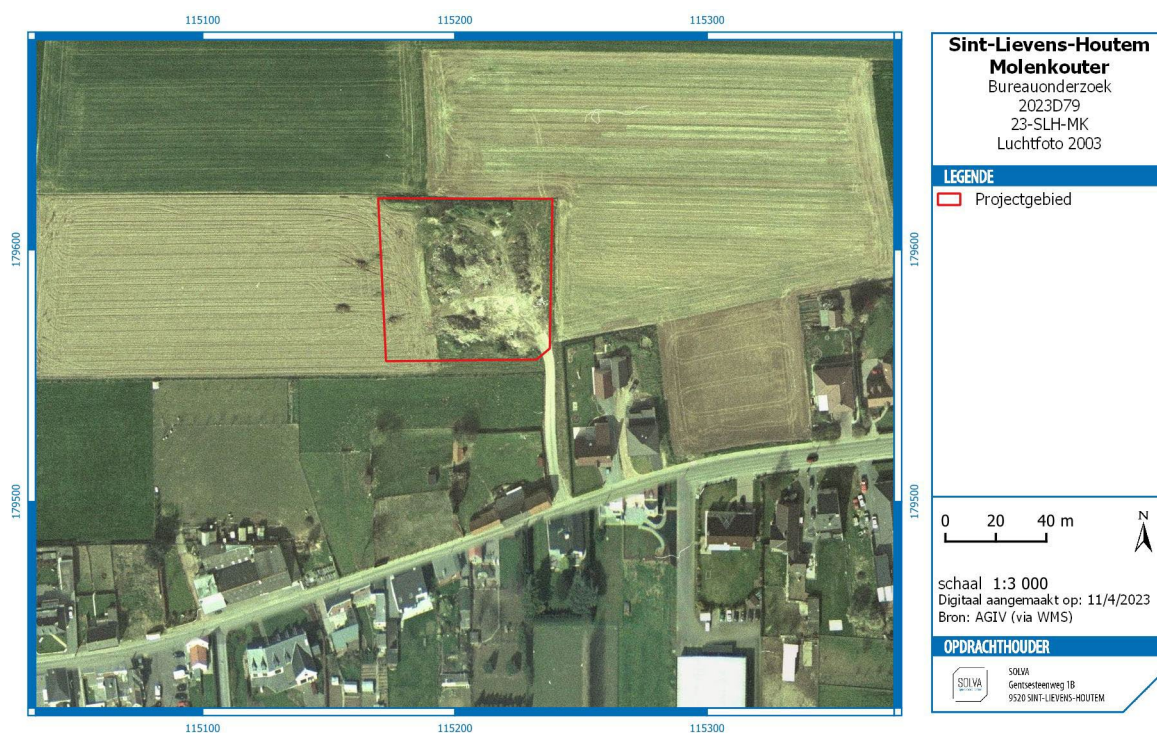
De luchtfoto van 2000-2003 is de eerste foto die getuigt van het gebruik van het terrein als gemeentelijk opslagplaats vanaf 1996 (Figuur 31), aanvankelijk kleiner in oppervlakte en zonder groenscherm. Dit geeft aanleiding tot de aanleg van een weg naar de Molenkouter, aanvankelijk onverhard. De daaropvolgende luchtfoto's geven steeds hetzelfde beeld van stockage (Figuur 32, Figuur 21), en dit tot op heden (Foto 1).

Figuur 29. Orthofoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied.

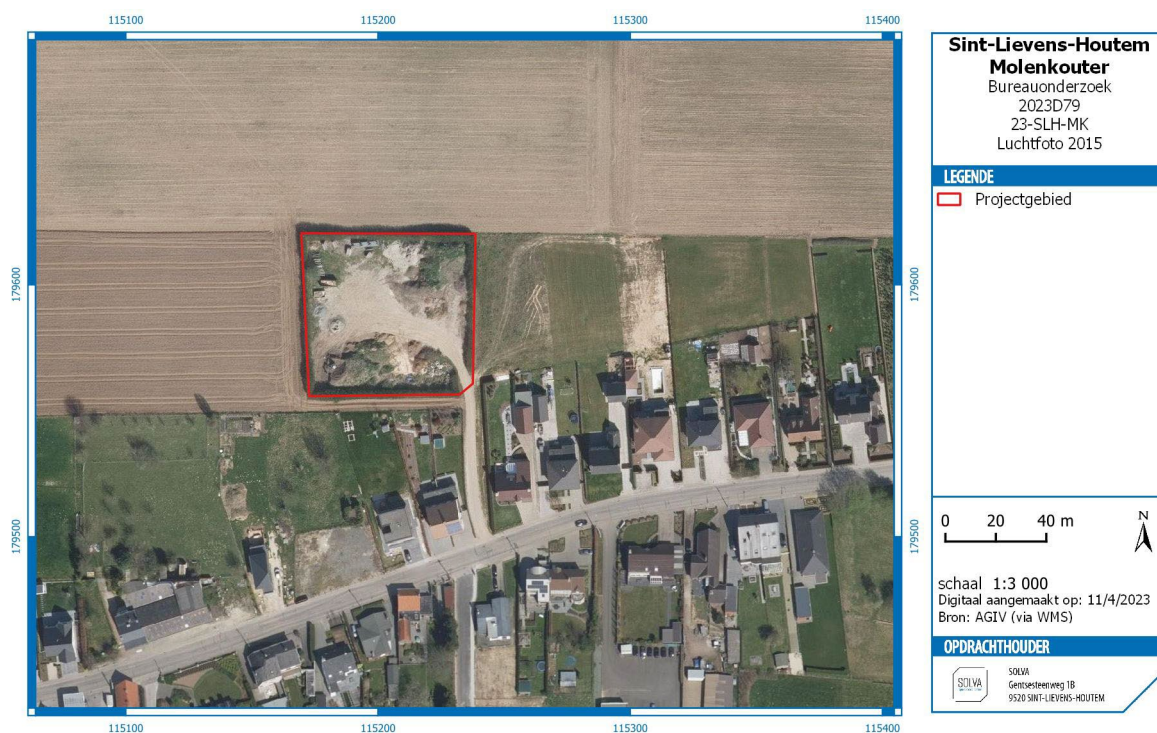
Figuur 30. Orthofoto uit 1979-1990 met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 31. Orthofoto uit 2000-2003 met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 32. Orthofoto uit 2008-2011 met aanduiding van het projectgebied.

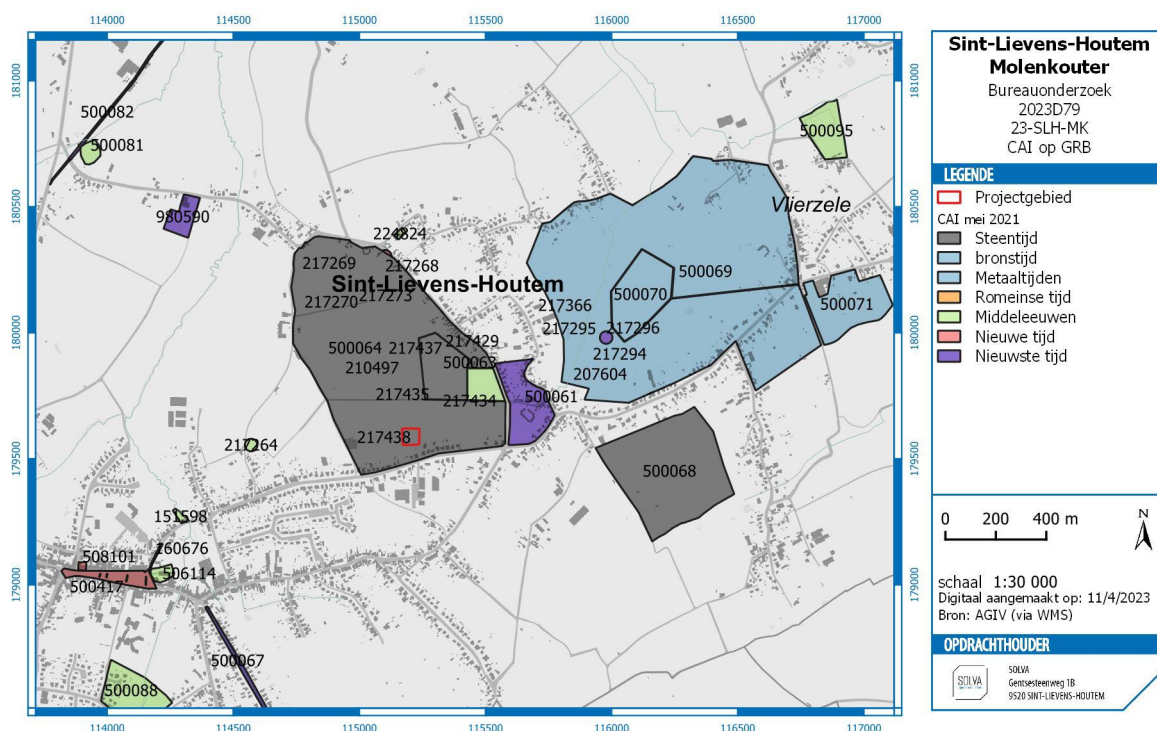

Figuur 33. Orthofoto uit 2015 met aanduiding van het projectgebied.

2.2.5 HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER (FIGUUR 34)

Het **projectgebied** valt binnen een grote polygoon met **CAI-ID 500064** ("Letterhoutemkouter"), dewelke verwijst naar een archeologisch veldkartering uit 1998.¹⁵ Aanpalende **CAI-ID 500063** ("Letterhoutemkouter") verwijst eveneens naar deze veldkartering.¹⁶ De vondsten en structuren die hierbij aan het licht kwamen, geven reden tot het veronderstellen van een mogelijke prehistorische (midden Neolithicum) en (midden) Romeinse occupatie.

CAI-ID 500062 betreft dezelfde veldkartering, maar hierbij zijn vondsten, enerzijds uit de volle en late middeleeuwen, en anderzijds uit de postmiddeleeuwen aangetroffen.¹⁷

Figuur 34. Centraal Archeologische Inventaris (CAI) kaart met aanduiding van het projectgebied.

¹⁵ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Letterhoutemkouter (LE/98/45) [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/500064> (geraadpleegd op 13 april 2023).

¹⁶ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Letterhoutemkouter (LE/98/10) [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/500063> (geraadpleegd op 13 april 2023).

¹⁷ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Letterhoutemkouter (LE/98/39) [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/500062> (geraadpleegd op 13 april 2023).

Binnen de polygoon CAI-ID 500064 merken we ontzettend veel CAI-locaties op. Allen verwijzen ze naar **metaaldetectievondsten**, geregistreerd onder de noemer “**Keiberg**”. Zo betreft **CAI-ID 217438**, net ten westen van het projectgebied, de vondst van musketkogels, loodzegels en munten uit de Nieuwe of Nieuwste Tijd.

CAI-ID	Vondst	Datering
210497 ¹⁸	Romeinse munt Trajanus; Duit gelria 1788	Romeinse periode, Nieuwste Tijd
217265 ¹⁹	halve maille, zilver, Graafschap Vlaanderen, 13de eeuw (1253-1300) late middeleeuwen; leisteel, scherpe driehoek, duidelijk intentioneel gepunt, pijlpunt?? zadelvormig (ovaal, bol); beslag met twee pinnen, kruisje tussen de twee pinnen op de binnenzijde laat- tot postmiddeleeuws; kogelhuls WOI; loden kogelhuls (punt): WO of ouder?; fragment insigne (koningskroon) WOI; fragment kogelpunt 20 ^{ste} eeuw WOI; enkele zakloddjes Nieuwe tot Nieuwste Tijd; enkele knopen, met oog Nieuwe tot Nieuwste Tijd; 7 munten, laat- tot postmiddeleeuws Nieuwe tot Nieuwste Tijd	Late middeleeuwen, postmiddeleeuws, Nieuwe Tijd, Nieuwste Tijd, 20 ^{ste} eeuw
217268 ²⁰	halve munt, zilver	2de helft 18de eeuw
217269 ²¹	vingerhoed	laat- tot postmiddeleeuws
217270 ²²	grote rechthoekige gesp (afgeronde hoeken) met centrale verdeling, met anker bewaard, koperlegering	laat- tot postmiddeleeuws?
217271 ²³	min of meer rechthoekige gesp, ijzer, gecorrodeerd, anker bewaard, en aanhechting plaat	laat- tot postmiddeleeuws

¹⁸ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/210497> (geraadpleegd op 13 april 2023).

¹⁹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217265> (geraadpleegd op 13 april 2023). Deze specifieke vondstlocatie duidt de plaats van de halve maille aan, de rest van de vondsten zijn verspreid over dit veld en de twee velden ten oosten hiervan gevonden.

²⁰ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217268> (geraadpleegd op 13 april 2023).

²¹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217269> (geraadpleegd op 13 april 2023).

²² INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217270> (geraadpleegd op 13 april 2023).

²³ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217271> (geraadpleegd op 13 april 2023).

217272 ²⁴	fijn, zilveren, versierd gespplaatje met aanhechting	laat- of postmiddeleeuws?
217273 ²⁵	denier/maile, Rijsel (onder Graafschap Vlaanderen),	1220-1259
217274 ²⁶	fragment grote munt, koperlegering 'wit klokkenbrons', 2 sol,	18de eeuw? Romeins of middeleeuws?
217429 ²⁷	halve Romeinse munt, zwaar gecorrodeerd	Romeinse periode
217430 ²⁸	Romeinse munt	Romeinse periode
217431 ²⁹	Romeinse munt	Romeinse periode
217432 ³⁰	Tudor knoop, zilver,	15de-17de eeuw?
217433 ³¹	munt	1788
217434 ³²	10 cent Napoleon	19de eeuw
217435 ³³	horlogesleutel, met opengewerkt versierd handvat	Nieuwe of Nieuwste Tijd?
217436 ³⁴	knopen en munten	uit 19de en 20ste eeuw
217437 ³⁵	groot aantal musketkogels, tudor knopen, loden zegels	Nieuwe en Nieuwste Tijd
217438 ³⁶	musketkogels, loodzegels, rotte munten	Nieuwe en Nieuwste Tijd?

²⁴ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217272> (geraadpleegd op 13 april 2023).

²⁵ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217273> (geraadpleegd op 13 april 2023).

²⁶ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217274> (geraadpleegd op 13 april 2023). LOCATIE incorrect op CAI

²⁷ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217429> (geraadpleegd op 13 april 2023).

²⁸ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217430> (geraadpleegd op 13 april 2023).

²⁹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217431> (geraadpleegd op 13 april 2023).

³⁰ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217432> (geraadpleegd op 13 april 2023).

³¹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217433> (geraadpleegd op 13 april 2023).

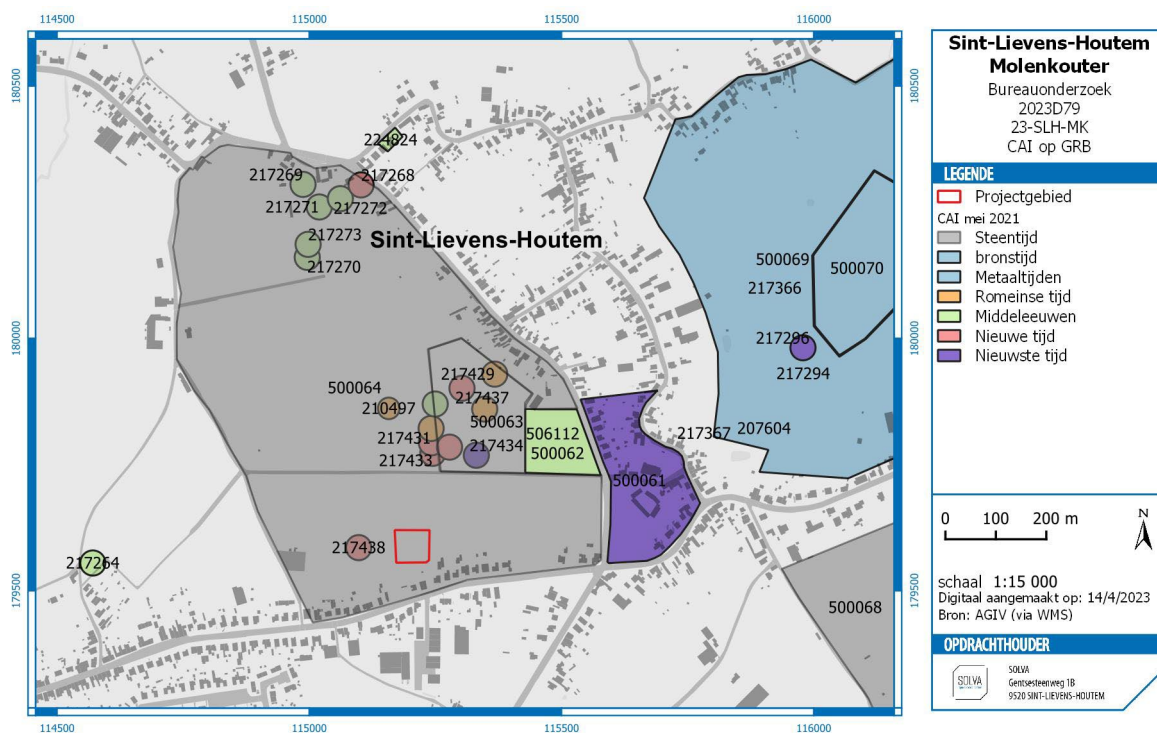
³² INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217434> (geraadpleegd op 13 april 2023).

³³ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217435> (geraadpleegd op 13 april 2023).

³⁴ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217436> (geraadpleegd op 13 april 2023).

³⁵ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217437> (geraadpleegd op 13 april 2023).

³⁶ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Keiberg* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217438> (geraadpleegd op 13 april 2023).

Figuur 35. Centraal Archeologische Inventaris (CAI) kaart met aanduiding van het projectgebied.

Verder ten westen van het projectgebied merken we **CAI-ID 217264** op.³⁷ Ook deze CAI-locatie verwijst naar metaaldetectievondsten (vnl. munten) uit de vroege en late middeleeuwen, maar voornamelijk uit de postmiddeleeuwen.

Ten oosten van het projectgebied duidt **CAI-ID 500061** op de dorpskern van Letterhoutem, bestaande uit de kerk, een groot hoevecomplex, het Sint-Pietershof en de omgevende bewoning.³⁸ De Romaanse kerk kent mogelijk een vroegmiddeleeuwse voorlopig uit de 8ste eeuw. In 2021 is door SOLVA in het dorpscentrum een proefputtenonderzoek uitgevoerd. Daarbij zijn echter geen relevante sporen aangetroffen die kennis verschaffen over de dorpsgeschiedenis.³⁹

CAI-ID 500069 betreft geen vindplaats, maar een zone waar mogelijk structuren uit de metaaltijden of de middeleeuwen kunnen verwacht worden, gezien de aanwezigheid van respectievelijk een grafheuvel (**CAI-ID 500070**)⁴⁰ en de nabijheid van de dorpskern van Letterhoutem (**CAI-ID 500061**)⁴¹.

Tenslotte vermelden we **CAI-locatie 500068** ten zuidoosten van het projectgebied. Tijdens de reeds vermelde archeologische veldkartering uit 1998 zijn hier lithische artefacten aangetroffen, wijd verspreid over het veld, met een prehistorische oorsprong.⁴²

³⁷ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Weehage* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217264> (geraadpleegd op 13 april 2023).

³⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Parochiekerk H. Kruisverheffing (LE/98/37) [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/500061> (Geraadpleegd op 23-09-2022)

³⁹ Pedé & De Graeve 2021, 5-6.

⁴⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: d'Helle Gracht Kouter (LE/98/13) [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/500070> (Geraadpleegd op 23-09-2022)

⁴¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Olm / Grootbroek (LE/98/12) [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/500069> (Geraadpleegd op 23-09-2022)

⁴² Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Klein Zottegem (LE/98/19) [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/500068> (Geraadpleegd op 23-09-2022)

2.2.6 EEN DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

2.2.6.1 HET LANDSCHAPPELIJK KADER

Het projectgebied ligt in het zuiden van Oost-Vlaanderen, op de noordwestelijke helling van een zuidwest-noordoost georiënteerde heuvelrug. Op een hoogte van ca. 60 m TAW bevindt het projectgebied zich op een relatief vlak stuk tussen twee riviervalleien. De erosiekaart wijst op lage tot geen erosie.

Het projectgebied situeert zich in de leemstreek, nabij de grens met de zandleemstreek. De bodemkaart toont aan dat het terrein hoofdzakelijk uit droge leembodem met textuur B-horizont bestaat.

2.2.6.2 DE MENSELIJKE AANWEZIGHEID

In de dichte omgeving van het projectgebied zijn, aan de hand van archeologische veldkartering en metaaldetectie, meerdere aanwijzingen gevonden van menselijke aanwezigheid, gaande van het midden Neolithicum tot Wereld Oorlog I. Op basis van de vondsten en structuren op deze locatie, wordt een mogelijke prehistorische (midden Neolithicum) en (midden) Romeinse occupatie verondersteld.

De toponymische en historische gegevens tonen aan dat de historische kernen van Sint-Lievens-Houtem en Letterhoutem, respectievelijk, minstens tot de 10de en de 12de eeuw terug te voeren zijn. Het projectgebied situeert zich langs de straat Molenkouter, een verbindingsweg tussen de twee historische kernen. De naam Molenkouter gaat terug op het toponiem *Meulenkouter*. Dit verwijst naar de ontginning van de bossen ten noordoosten van de kerk van Sint-Lievens-Houtem in functie van de aanleg van kouters. Zo tekenen de historische kaarten de gronden ter hoogte van het projectgebied steeds in als akkers of velden, en weerspiegelen de verscheidene koutertoponiemen op de Poppkaart, ten noorden, oosten en ten zuiden van het projectgebied, de ontginningsbeweging uit de volle middeleeuwen.

De oudst beschikbare historische kaart (Horenbault - 1596) beeldt reeds het traject van de Molenkouter af. Het traject van deze weg blijft bestendig op de 18de- en 19de-eeuwse kaarten. Vanaf de 18de eeuw geven de historische kaarten een molen weer net ten zuidoosten van het projectgebied. Op deze locatie verschijnt in de 19de eeuw het eerste gebouw langs de Molenkouter. De recente luchtfoto's tonen dat, pas in de loop van de 20ste eeuw, de bewoning toe neemt.

Het projectgebied blijkt steeds deel te hebben uitgemaakt van akkers of weilanden, tot in 1996 hier een opslagplaats wordt ingericht. De inrichting van het projectgebied als opslagplaats heeft ongetwijfeld een impact gehad op de ondergrond. Deze functie impliceert immers de continue aanvoer van grond, puin en afbraakmateriaal enerzijds, en de stockage hiervan in hopen of in containers anderzijds.

2.2.7 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED

2.2.7.1 EEN GEMOTIVEERDE TEKSTUELE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN DE AANWEZIGHEID EN AARD VAN HET ARCHEOLOGISCH ERFGOED OP HET ONDERZOCHE TERREIN

➤ *Aanwijzingen voor het archeologisch potentieel, landschapshistoriek en gebruiksevolutie*

Het projectgebied ligt op de noordwestelijke helling van een zuidwest-noordoostelijk georiënteerde heuvelrug. Ten zuidoosten en ten noordoosten van het projectgebied ontspringen twee beken uit deze heuvelrug, dewelke afwateren in noordelijke richting. Het projectgebied is gelegen op ca. 60 m TAW, op een relatief vlakke heuvelkam tussen deze twee beekvalleien. Het projectgebied en de omliggende gronden bestaan bijgevolg voornamelijk uit droge leembodems, niet tot weinig onderhevig aan erosie.

Archeologisch veldkartering en metaaldetectie op de omliggende velden en akkers hebben vele vondsten aan het licht gebracht, dewelke getuigen van een menselijke aanwezigheid vanaf het Neolithicum, t.e.m. WOI. De aard en densiteit van de vondsten en structuren doet vermoeden dat op deze locatie een prehistorische aanwezigheid en een Romeinse nederzetting kan vermoed worden.

De toponymische en historische gegevens hebben aangetoond dat de gronden ter hoogte van het projectgebied in ontginning zijn gebracht in de volle middeleeuwen. Samen met andere koutertoponiemen in de directe omgeving, verwijst Molenkouter rechtstreeks naar deze ontginningsbeweging. Vlakbij het projectgebied, op het hoogste punt in de omgeving van Molenkouter, is minstens vanaf de 18de eeuw, een molen opgericht.

Tot op heden is het projectgebied omgeven door akkers en velden. Tot de inrichting van het perceel als gemeentelijke opslagplaats in 1996, maakte het projectgebied deel uit van dit grote koutercomplex.

➤ *Wat is de impact van de geplande werken?*

De geplande werken binnen het projectgebied (4289 m²) zijn drieledig:

- De gronden aan de rechterzijde worden verhard door middel van een cementbetonverharding – oppervlakte 1261 m². Hiertoe wordt dit gedeelte van het geaccidenteerd terrein maximaal 40 cm afgegraven. De opbouw van de cementbetonverharding is 40 cm (20 cm cementbetonverharding op 20 cm steenslagverharding). De afgegraven grond wordt op de linkerzijde van het terrein uitgespreid.
- De gronden aan de linkerzijde ondergaan een terreinprofielwijziging, waarbij de bestaande hopen worden genivelleerd en vervolgens ingezaaid. Dit behelst geen afgraving.
- Centraal wordt een wadi (87,8 m²) gerealiseerd die het water van de asfaltverharding zal opvangen. Deze wadi beslaat een lengte van 48,5 m. De onderkant van de wadi heeft een breedte van 0,8 m, de bovenkant 1,8 m. Deze wadi zal tot 0,5 m diep worden uitgegraven.

Enkel de verharding van de rechterzijde van het projectgebied en de aanleg van de wadi impliceren een ingreep in de bodem. Deze ingrepen zijn beperkt tot een diepte van 0,4 en 0,5 meter.

Het projectgebied is sedert 1996 ingericht als gemeentelijke opslagplaats. Deze inrichting behelst enkel de aanplanting van een groenstrook rondom. Het terrein is steeds onverhard gebleven, maar de ondergrond is verrijkt met steenslag als semi-verharding. Het gebruik van het projectgebied is immers steeds gepaard gegaan met de aan- en afvoer van grond, en de stockage hiervan in hopen en in containers. Een terreinbezoek toonde aan dat het terrein sterk geaccidenteerd is. Voornamelijk het zwaar vrachtovervoer heeft diepe groeven getrokken in de bodem en heeft de bodem sterk gecompacteerd. We kunnen redelijkerwijze dus aannemen dat dit gebruik van de gronden in de voorbije 27 jaar een aanzienlijke impact heeft gehad op de ondergrond.

Het afwegen van de impact van de geplande werken in relatie tot het de gebruiksgeschiedenis van het projectgebied, laat toe te veronderstellen dat de werken weinig tot geen impact zullen hebben op het bodemarchief, voor zover deze nog ongeschonden is.

➤ *Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?*

In het projectgebied zijn **geen archeologische sites** gekend. Het gebied bevindt zich niet in een bebouwde historische kern, maar veeleer in de **landelijke omgeving** van akkers en weiden. Het oorspronkelijke gebruik van het projectgebied en het huidige gebruik van de omliggende gronden als akkers en velden gaat terug tot de volle middeleeuwen, wanneer de bossen ten oosten van de kerk van Sint-Lievens-Houtem ontgonnen en ingericht zijn als kouters. De straat Molenkouter, waarnaast het projectgebied ligt, is een rechtstreekse verwijzing hiernaar. Deze straat verbindt minstens sinds de 16de eeuw de historische kernen van Sint-Lievens-Houtem en Letterhoutem. Het tracé is tot op heden ongewijzigd. Bewoning langsheen deze straat bestond tot de 20ste eeuw enkel uit een windmolen en één gebouw. Ook naar de voormalige aanwezigheid van deze windmolen verwijst het toponiem Molenkouter.

➤ *Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?*

De verzamelde gegevens tijdens de bureaustudie maken het mogelijk om een inschatting te maken ten aanzien van de verwachting van het archeologisch erfgoed. Op basis van de landschappelijke gegevens, het cartografisch materiaal en de historische bronnen kunnen we een **verwachtingspatroon** formuleren voor het projectgebied:

- Op basis van de toponymie en de historische bronnen kunnen we stellen dat het projectgebied en zijn omgeving **minstens sinds de volle middeleeuwen in gebruik is als akkers en velden**.
- Het projectgebied ligt **buiten de historische kernen** van Sint-Lievens-Houtem en Letterhoutem. Binnen het projectgebied is geen historische aanwezigheid of bebouwing. In de directe omgeving zijn wel meerdere sporen van vroegere menselijke activiteiten opgetekend, gaande van de prehistorie tot WOI.
- De geplande werken hebben slechts een **beperkte bodemimpact**.
- Het perceel is sinds 1996 ingericht als gemeentelijke opslagplaats. Tot op heden wordt hier grond in hopen en in containers gestockeerd op een onverharde ondergrond. We kunnen redelijkerwijze aannemen dat het gebruik van de gronden in de voorbije 27 jaar als opslagplaats, met veelvuldig

zwaar vrachtvervoer, gepaard is gegaan met een verstoring van de ondergrond en dat bijgevolg de **originele bodemopbouw sterk verstoord is**.

2.2.7.2 *AFBAKENING VAN ZONES WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED AANWEZIG IS OF VERWACHT WORDT*
Niet van toepassing

2.2.7.3 *AFBAKENING VAN ZONES WAAR ARCHEOLOGISCH ERFGOED VASTGESTELD IS OF VERWACHT WORDT*
Niet van toepassing.

3 BIBLIOGRAFIE

3.1 LITERATUUR

CALLEBAUT D. & DE GROOTE K., 1988. Sint-Lievens-Houtem (O.-VI.) : Sint-Michielskerk, *Archeologie* 2, 202-203.

CHERRETTÉ B., RENIERE S. & VANHOLME N., 2008. Sint-Lievens-Houtem Marktplaats, archeologisch vooronderzoek, *Solva Archeologierapport* 2.

SEVENANT M., MENSCHAERT J., COUVREUR M., RONSE A., ANTROP M., GEYPENS M., HERMY M. EN DE BLUST G., 2002. *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelrapport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten*. Onuitgegeven rapport.

VERHULST A., 1995. Landschap en landbouw in Middeleeuws Vlaanderen.

3.2 WEBSITES

Laatste raadpleging op 02/05/2023

<https://www.dov.vlaanderen.be>

<https://www.geopunt.be>

<https://inventaris.onroerendergoed.be>

<https://geo.onroerendergoed.be>

<https://maps.google.be>

<http://www.cartesius.be>

<http://cai.onroerendergoed.be/>